

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2016

Zuzana Kencká

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Zuzana Kencká

**Významné političky jako „rolové
modely“**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Zuzana Kencká**

Vedoucí práce: **PhDr. Jitka Gelnarová, PhD.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

KENCKÁ, Zuzana. *Významné ženy političky jako „rolové modely“*. Praha, 2016. 47s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jitka Gelnarová, PhD.

Abstrakt

Bakalářská práce „*Významné političky jako rolové modely*“ se zabývá otázkou vlivu českých političek na politickou participaci žen v České republice, především vlivu na zájem žen ucházet se o politický úřad. Práce je založena na konceptu „rolových modelů“ v kontextu politické participace a reprezentace žen. *Rolovými modely* jsou v tomto případě významné političky v historii Československé a České republiky. Cílem práce je zjistit, zda v minulosti působily političky, které pozitivně ovlivnily ženy ve společnosti, aby se ucházely o politickou funkci. Součástí práce je i výzkum, ve kterém se zjišťuje, zda byly vybrané respondentky, aktuální české političky, inspirovány ke vstupu do politiky jinou významnou političkou.

Abstract

This bachelor thesis called “*Eminent female politicians as Role-models*” deals with the influence of eminent female politicians on women in Czech republic and their political participation, especially influence on their interest in becoming politicians. This work is based on women political participation and representation in the context of “role-models”. The term “role-models” means eminent female politicians in the history of Czech and Czechoslovak republic. Second part of this bachelor thesis is a case study that determines whether or not respondents, in this case actual Czech female politicians, have been influenced in order to become politicians by other female politicians.

Klíčová slova**Významné ženy političky rolové modely Česká republika****Keywords****Eminent women politicians role models Czech Republic**

Rozsah práce: Vlastní text práce bez titulní strany, prohlášení, abstraktů, seznamu literatury a schválených tezí má celkem 71 658 znaků včetně mezer.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Zuzana Kencká

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Jitce Gelnarové, PhD. za odborné rady, pomoc a především pak trpělivost během tvorby této práce.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Téma: Významné političky jako „rolové modely”

Autor: Zuzana Kencká

Obor a ročník: Politologie a mezinárodní vztahy, 2.ročník

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Gelnarová, PhD.

Vymezení tématu

Bakalářská práce se zabývá otázkou vlivu úspěšných političek na politickou participaci žen v dané zemi, zejména vlivu na zájem žen ucházet se o politický úřad. V práci budu pracovat s konceptem „rolových modelů“ v kontextu politické participace a reprezentace žen. „Rolový model“ je označením osoby, která se vzhledem ke své pozici ve společnosti, svému chování či úspěchu v konkrétní oblasti stává příkladem ostatním. V tomto případě jsou rolovým modelem významné političky a předmětem zkoumání je jejich vliv na politické chování žen.

Cíl bakalářské práce

Cílem práce bude charakterizovat vliv významných političek jako rolových modelů na politické chování žen. Za účelem dosažení cíle práce si budu klást dílčí otázky vztahující se k tématu. Do jaké míry političky na ženy působí? Která skupina žen je významnými političkami jako rolovými modely nejvíce ovlivněna? Jaké další faktory mají vliv na to, zda političky druhé ženy ovlivňují k větší politické aktivitě? V obecné části práce zachytím odbornou debatu týkající se tématu. Následovat bude případová studie, jejímž cílem bude zjistit, zda političky jako „rolové

modely“ mají vliv na politickou participaci a zájem ostatních o politické dění v České republice.

Metodologie

Na začátku práce představím koncept rolových modelů a možnosti jeho využití v souvislosti s politickou participací a reprezentací žen. Provedu syntézu již existujících poznatků vztahujících se k dané problematice a zachytím odbornou debatu. Další částí je případová studie, která bude založena na vlastním výzkumu na území České republiky. Výzkum bude prováděn formou dotazníkových šetření a polostrukturovaných rozhovorů.

Literatura

WOLBRECHT, Christina a David E. CAMPBELL. Leading by Example: Female Members of Parliament as Political Role Models. *American Journal of Political Science*. 2007, vol. 51, issue 4, s. 921-939. DOI: 10.1111/j.1540-5907.2007.00289.x.

BROECKMAN, David E. a David E. CAMPBELL. Do female politicians empower women to vote or run for office? A regression discontinuity approach: Female Members of Parliament as Political Role Models. *Electoral Studies*. 2014, vol. 34, issue 4, s. 190-204. DOI: 10.1016/j.electstud.2013.10.002.

BULLOUGH, Amanda, K. Galen KROECK, William NEWBURRY, Sumit K. KUNDU a Kevin B. LOWE. Women's political leadership participation around the world: An institutional analysis. *The Leadership Quarterly*. 2012, vol. 23, issue 3, s. 398-411. DOI: 10.1016/j.leaqua.2011.09.010.

JALALZAI, F. a M. L. KROOK. Beyond Hillary and Benazir: Women's Political Leadership Worldwide. *International Political Science Review*. 2010-03-05, vol. 31, issue 1, s. 5-21. DOI: 10.1177/0192512109354470

CAMPBELL, David E. a Christina WOLBRECHT. See Jane Run: Women Politicians as Role Models for Adolescents. *The Journal of Politics*. 2006, vol. 68, issue 02, s. -. DOI: 10.1111/j.1468-2508.2006.00402.x.

Gilardi, Fabrizio. "The temporary importance of role models for women's political representation." University of Zurich (2013):"

LATU, Ioana M., Marianne Schmid MAST, Joris LAMMERS a Dario BOMBARI. Successful female leaders empower women's behavior in leadership tasks: Women Politicians as Role Models for Adolescents. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2013, vol. 49, issue 3, s. 444-448. DOI: 10.1016/j.jesp.2013.01.00

Obsah

Úvod	2
1. Rolové modely.....	6
2. Ženy v politice	9
2.1 Počátek politické aktivity že.....	9
2.2 První úspěchy žen v politice.....	12
2.3 Ženy v politice v období 1920-1939.....	14
2.3.1 Období 1918-1920.....	18
2.3.2 Období 1920-1925... ..	18
2.3.3 Období 1925-1929.....	19
2.3.4 Období 1929-1935.. ..	20
2.3.5 Období 1935-1939.. ..	20
2.4 Poválečná situace žen v politice až do roku 1989.....	21
2.5 Ženy v politice po roce 1989.....	23
3. Výzkum.....	29
3.1 Pokládání otázky v dotaznících.....	31
3.2 Analýza a interpretace dat.....	32
Závěr.....	41
Zdroje.....	43

Úvod

V České republice jsou v současné době podíly politické participace mužů a žen, a to zejména v Poslanecké sněmovně a Senátu ČR, nevyrovnané. Podle dat z výzkumu prováděném Meziparlamentní unií ve spolupráci s OSN¹ bylo zjištěno, že ženy jsou v politice v České republice výrazně podprezentovány, protože podíl žen-političek a podíl žen v populaci je nerovnoměrný.² Ženy jsou sice dostatečně zastoupeny v členských základnách jednotlivých politických stran, ale jako problémová se jeví jejich výrazná absence v politických rozhodovacích funkcích na centrální úrovni politiky, tedy zastoupení žen v Poslanecké sněmovně, Senátu a Vládě ČR.³ Bariér zabraňujícím ženám ke vstupu do centrální politiky je mnoho.⁴ Já se v následující práci rozhodla věnovat jednomu z faktorů, které pozitivně ovlivňují ženy ke vstupu do politiky. Zabývám se vlivem úspěšných političek na zájem ostatních žen ucházet se o politický úřad. Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila „*Významné političky jako rolové modely*“ a zkoumám jejich vliv na politickou participaci žen v České republice.

Práce je založena na konceptu *rolového modelu* v kontextu politické participace a reprezentace žen. Za *rolový model* ve společnosti je považována ta osoba, která svým úspěchem v konkrétní oblasti slouží jako vzor ostatním lidem se stejnými či podobnými cíli. V tomto případě jsou *rolovým modelem* ženy zastávající funkce političek, které inspirují ostatní ženy, aby taky usilovaly o politické posty.

Zvolené téma jsem si vybrala, protože se zajímám o politické dění v České republice a úspěch ostatních, nejen českých, političek mě inspiruje, abych dosáhla podobného úspěchu v oblasti politiky. Politické a společenské postavení političek

¹ Česká republika je na základě podílu zastoupení žen v parlamentu umístěna na 60. místě ze 144 zemí, spolu s Eritreou a Uzbekistánem. Údaje zastoupení žen v politice jednotlivých zemích [cit.2015-12-5]. Dostupné na: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

² viz data v tabulkách příslušných kapitol

³ ŠPRINCOVÁ, Veronika a Marcela ADAMUSOVÁ. *Politická angažovanost žen v České republice: Přehledová studie (1993-2013)* [cit.2015-09-5]

Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d3530

⁴ Téma bariér do politiky více rozpracovala Petra Rakušanová ve své knize Česká politika: Ženy v labyrintu mužů: RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*. Fórum 50%, 2006.

dává ostatním ženám určitou představu, co v budoucnu mohou dokázat, pokud se rozhodnou pro kariéru političky. Zároveň je obecně známo, že v České republice pořád existuje velká nerovnováha mezi ženskou a mužskou politickou participací. Z těchto důvodů jsem se proto rozhodla zjistit, zda i tento faktor, jako je ženský politický *rolový model*, může ovlivňovat ženskou politickou participaci v České republice a inspirovat ostatní ženy, aby si zvolily politickou kariéru.

Sama se domnívám, že přítomnost političky jako *rolového modelu* je důležitá, protože má na ostatní ženy, které se chtějí ucházet o politickou funkci, pozitivní vliv a slouží jako určitá forma inspirace a motivace zároveň. Přesto si ale také myslím, že sama postava významné političky není zásadním důvodem, proč by se ženy v České republice chtěly ucházet o politický úřad a vstoupit tak do politiky.

Cílem práce je zjistit, zda české významné političky jako *rolové modely* inspirují ostatní ženy v České republice ucházet se o politický úřad. V první, teoretické části pracuji s literaturou, která pojednává o české ženské politické participaci, a to během boje za volební právo a později během období od roku 1918, kdy byl ustanoven první parlament samostatné Československé republiky. V tomto parlamentu působily první ženy ve funkcích političek a formovaly se zde budoucí osobnosti ženské politické scény a tedy i první ženské politické vzory. Dále se věnuji období První republiky po schválení nové ústavy, kde již bylo zakotveno pasivní volební právo a ženy mohly být voleny. V tomto období již působila první generace političek na české a československé politické scéně. Některé tyto osobnosti mohly později inspirovat další političky k politické kariéře a sloužit tak jako *rolové modely* pro následující generace. Následuje období Druhé republiky a působení žen v politice v poválečném období až do současnosti. V rámci práce s příslušnou literaturou věnující se výše popsaným tématům provedu historický diskurz ženské politické participace v kontextu *rolových modelů*. Ženskou politickou participací v historii české a československé politiky se zabývám proto, že tehdejší političky mohly sloužit jako *rolové modely* současným političkám. Dále jsem vycházela z publikovaných biografí a medailonků političek. V těchto materiálech jsem se snažila najít důvody konkrétních političek ke vstupu do

politiky, především pak přítomnost politického vzoru v podobě dřívější političky, která by je inspirovala vstoupit do politiky.

Druhou částí práce je kvalitativní výzkum vedený jako případová studie realizovaná v rámci České republiky. Vlastní výzkum provádím pomocí dotazníkového šetření a cílovou skupinou respondentek se staly aktuální političky v rozhodovacích funkcích, tedy hlavně senátorky, poslankyně Parlamentu ČR a členky vlády. Pomocí výzkumu se snažím zjistit, zda byly aktuální české političky, tedy respondentky, při rozhodování ucházet se o politickou funkci inspirovány jinými významnými političkami. Tyto političky by pak představovaly *rolové modely* v oblasti ženské politické participace.

Mým původním záměrem bylo hledat odpovědi na dílčí výzkumné otázky vztahující se k tématu. Inspirují významné české političky ostatní ženy v zemi ke vstupu do politiky? Do jaké míry političky na ženy působí? Jaké další faktory mají vliv na to, zda političky ovlivňují jiné ženy k větší politické aktivitě? Nicméně po pečlivém zvážení během studia tématu a během realizace výzkumu jsem zjistila, že pomocí zvolené metody výzkumu a na základě vybraného vzorku respondentek není v mých silách získat relevantní odpovědi na některé původně kladené otázky, jež jsem nastínila v projektu. Abych mohla odpovědět na některé výzkumné otázky kladené na začátku práce, musela bych rozšířit vybraný vzorek respondentek z aktuálních političek vykonávajících svou práci převážně v Praze v Poslanecké sněmovně a Senátu, i na ženy-političky vykonávající funkci političky na regionální úrovni po celém území ČR a také na ženy-nepolitičky, čímž by se ani nejednalo o kvalitativní výzkum, nýbrž výzkum reprezentativní. Tyto aspekty by vyžadovaly komplexnější výzkum, který by v rámci mé bakalářské práce nebyl možný.

Hlavními výzkumnými otázkami jsou: *Inspirovaly nebo inspirují významné ženy-političky jako rolové modely ostatní české ženy ucházet se o politickou funkci? Byly aktuální české političky ovlivněny jinou významnou političkou, aby se rozhodly usilovat o politický úřad? Byly tyto političky inspirovány českou nebo zahraniční političkou? Jaké jsou další faktory, které ovlivňují političky ucházet se o politický úřad?*

Počátky působení československých žen v politice relativně zmapovány jsou.

Problém nastává při hledání literatury, která se zabývá vlivem českých političek na ostatní ženy a jejich politickou participací nebo vlivem na českou společnost obecně. Výše popsaná témata nebyla dosud systematicky zkoumána. Existuje několik monografií a studií zabývajících se určitou problematikou v rámci tohoto tématu, jako například zastoupení žen v české politice, názory veřejnosti na nevyrovnané zastoupení žen v politice apod., ale téma, zda a v jaké míře inspirují političky ostatní ženy k většímu zájmu o politiku či usilovat o politický úřad doposud zpracováno nebylo.

Jednou z předních českých odbornic na ženskou politickou participaci v České republice je Petra Rakušanová, která se ve své vědecké činnosti zabývá ženskou politickou aktivitou, zastoupením žen v politických a veřejných funkcích, či rovností žen v politické sféře. V této oblasti také často spolupracuje s občanským sdružením *Forum 50 %*. Další významné odbornice, zabývající se ženskou politickou participací, jsou Dana Musilová a Hana Havelková. Dana Musilová patří společně s Janou Burešovou k předním badatelkám a expertkám na témata týkající se počátků společensko-politické aktivity žen a jejího vývoje či historie ženské politické participace. Jedním ze stěžejních děl Dany Musilové je monografie *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918–1939*, která, mimo jiné, sloužila jako cenný zdroj dobových informací pro mou práci. Druhou výše zmínovanou autorkou je i Hana Havelková, která je autorkou mnoha studií na téma ženské politické reprezentace a participace v České republice. Díky těmto autorkám se můžeme seznámit s ženskou politickou participací v jejích počátcích, stejně tak se situací, která nastala po roce 1989.

Ze zahraničních autorek bych ráda zmínila významnou australskou politoložku Pipu Norris, která se věnuje mnoha tématům v oblasti politiky jako například nevyrovnané ženské a mužské politické zastoupení nebo bariérám zabraňujícím ženám ke vstupu do politiky. Další významnou autorkou je Anne Phillips, britská odbornice na ženskou politickou participaci. Zahraniční literatury zabývající se tématem vlivu političek na společnost či ženy ve společnosti není mnoho, ale v porovnání s českou literaturou je jí podstatně více. Jednou ze studií vztahující se k

mému tématu je článek *The Temporary importance of role models for women's political representation*⁵, který pojednává o aktuálních političkách působících v parlamentech švýcarských kantonů a jejich vlivu na ostatní ženy ve společnosti a především jak tyto političky ovlivňují ostatní ženy, aby se více zajímaly o politické dění a usilovaly o politickou funkci. Další významnou prací na toto téma je studie Christiny Wolbrecht a Davida Campbella z univerzity v Notre Damu *Female members of parliament as political role models*⁶. V této studii se snaží autoři zjistit, zda ženy jako *rolové modely* působí na ostatní ženy ve společnosti a inspirují je k větší politické aktivitě.

1. Rolové modely

Tato bakalářská práce je postavena na konceptu *rolových modelů*, které představují významné ženy v roli političek v České republice. Tyto ženy svým působením v politice velkou měrou ovlivňují aktuální politické dění a také vnímání žen-političek českou společností. S tímto pojmem budu pracovat v celé bakalářské práci, a proto považuji za nutné jej definovat hned v úvodu práce.

Pojem *rolový model* jako první definoval jeden z nejvýznamějších sociologů Robert K. Merton (1910-2003).

Během svého působení na *Kolumbijské univerzitě* se mimo jiné zaměřil také na výzkum *sociálních skupin* a *sociálních rolí*, čímž položil základy dnešní moderní sociologie. Merton se proslavil zavedením mnoha novodobých sociologických pojmů, například jako první použil názvu *referenční skupina* nebo právě pojem *sociální role*. Také díky použití těchto pojmů je považován za jednoho z nejvýznamějších sociologů vůbec.

⁵ GILARDI, Fabrizio. The Temporary Importance of Role Models for Women's Political Representation. *American Journal of Political Science*, 2015.

⁶ WOLBRECHT, Christina a David CAMPBELL, Leading by example: Female members of parliament as political role models. *American Journal of Political Science*, 2007, 51.4: 921-939.

První zmínka o *sociálních rolích*, včetně *rolového modelu*, který vychází z teorie *sociálních rolí*, *referenčních skupin* a je i jejich součástí, se objevila v jedné z jeho vědeckých prvotin pod názvem *Columbia study of the socialization of medical student*, vypracované v rámci jeho působení na Kolumbijské univerzitě. Při použití této definice navázal Merton na jím již vytvořený sociologický koncept *referenční skupiny*, a proto je možné použít pojem *rolový model* jinak nazývat *referenčním jedincem*.

Před Mertonem se pojmu *rolový model* také věnoval americký kulturní antropolog Ralph Linton (1893-1953). Avšak ten ve svých dílech rozvinul především koncept *sociálního statusu*, který se k *rolovému modelu* váže, a zabýval se vzájemnými vztahy těchto dvou pojmů. *Sociální roli* Linton definuje jako očekávaný způsob jednání jedince či skupiny, vztahující se k určitému *sociálnímu statusu*. *Sociálním statusem* je pak označováno místo, které individuum zaujímá v určitém sociálním systému společnosti. Podle Lintona každá osoba ve společnosti zaujímá několik *statusů* současně a každý takový *status* je spojený s určitou *sociální rolí*.⁷ Navíc Merton ve svém díle proklamuje, že k jednomu *sociálnímu statusu* může být přidružená celá řada *sociálních rolí*.⁸

Přestože je Merton považován za tvůrce teorie *sociální role* a jí přidruženého *rolového modelu*, ve světě se mnoho autorů shoduje na tom, že tento pojem byl používán již Platonem či Stoiky. S pojmem *sociální role* a *rolový model* později pracovali dokonce i jiní američtí, francouzští či němečtí filozofové. Příkladem mohou jmenovat přední filozofy jako byl Durkheim, Blondel, Nietzsche a další. Teorie *rolového modelu* tak byla využívána ještě dříve, než ji v sociologické vědě definoval Merton.⁹

⁷ LINTON, Ralph. 1964. *The study of man: an introduction*. s.l.: Appleton-century-crofts, ix, 503s.

⁸ MERTON, Robert K., Lance W. ROBERTS a Susanne von BELOW. 1957. *The Role-Set: Problems in Sociological Theory*. 8. ISBN 10.1007/978-3-663-09215-5_5.

⁹ MOŽNÝ, IVO. "Pojmový komplex teorie sociální role." [cit.2015-12-13]

Dostupné na:

http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111662/G_Sociologica_19-1975-1_7.pdf

V současné době jsou koncepty *sociální role* a *rolového modelu* jedny z nejzákladnějších pojmů současné sociologie. Role jako prostředek umožňuje vědecky popsat konkrétní činnost osobnosti a její místo v systému společenských vztahů.¹⁰ *Sociální Rolí* rozumíme soubor chování, jednání, povinností a názorů vztahujících se k určitému *sociálnímu statusu*. Zjednodušeně lze konstatovat, že je to jakýsi společností očekávaný způsob jednání osoby, jež zastává určitou pozici v sociálním systému, přičemž jedna osoba v sobě může kumulovat více *sociálních rolí*. *Rolový model* je pak konkrétní osoba vykonávající funkci *sociální role*. Vhodným příkladem vztahujícím se k mé práci je politička jako role a Margaret Thatcher či Angela Merkel jako ženy vykonávající roli političky a jsou tedy konkrétními *rolovými modely* ve společnosti.

Rolový model neboli *referenční jedinec* slouží jako vzor, ke kterému jiná osoba může vzhlížet a se kterým se může porovnávat. Může sloužit jako inspirace, ze které lze čerpat vzory a příklady, což nejen přispívá k lepší sebereflexi jedince, ale funguje také jako určitý druh motivace. *Rolový model* tak slouží jako vzor, z jehož úspěchu a společenského postavení čerpají ostatní jedinci inspiraci pro svůj další, ať už kariérní nebo osobní rozvoj. Osoba, vzhlížející ke svému *rolovému modelu*, se snaží svým chováním následovat svůj *rolový model* ve specifických aspektech jeho života. Jedinec si často touží osvojit obzvláště ty dovednosti, které jsou pro vybraný *rolový model* charakteristické, právě proto, aby dosáhl podobných úspěchů a přiblížil se tak úspěchu svého vzoru.

Nemůžeme ale říci, že osoba, která je považována za *rolový model*, slouží ostatním jedincům jako univerzální vzor ve všech aspektech života. Ve společnosti je *rolovým modelem* právě ta osoba, která svým úspěchem ve specifické oblasti, kariérním postupem, svým chováním, názory apod. slouží příkladem ostatním lidem, snažícím se dosáhnout podobných výsledků v daném oboru. Nesnaží se tedy mít identickou kariéru a život jako vybraný vzor, ale pouze dosáhnout stejných, či podobných úspěchů v určitých aspektech života, přičemž v mé práci se jedná o úspěchy a postavení v politice dané země. V mé bakalářské práci jsou *rolovým modelem* ženy vykonávající funkci političky, které díky svému úspěchu v

¹⁰ MOŽNÝ, IVO. "Pojmový komplex teorie sociální role." [cit.2015-12-13]

politice mají schopnost inspirovat ostatní ženy, aby se rozhodly ucházet o politický úřad či jinak se aktivně podílet na politické situaci v zemi.

S výše popsaným pojmem *rolový model* pracuji v kontextu politické reprezentace žen v rámci České republiky. Ve své bakalářské práci zjišťuji, zda významné političky mají vliv na ostatní ženy - nepolitičky a motivují je tak k tomu, aby se ucházely o politický úřad. Pokud tomu tak je, dále zjišťuji, které konkrétní političky, ať už domácí nebo zahraniční, jako *rolové modely* působí na politickou aktivitu žen v České republice.

2. Ženy v politice ČR

2.1 Počátek politické aktivity žen

Počátek ženské společensko-politické aktivity od 90. let 19. století souvisí s bojem za získání volebního práva. Tyto aktivity probíhaly především pod záštitou ženských spolků, ve kterých se tehdy aktivistky sdružovaly, což potvrzuje i fakt, že mnoho pozdějších političek ve své minulosti, nebo i během vykonávání postu poslankyně či senátorky, působilo v ženských spolcích. Sama Dana Musilová ve své monografii zmiňuje, že zkoumání politické aktivity žen v parlamentu je neoddelitelné od jejich činnosti v ženských organizacích, protože většina poslankyň a senátorek počala svou politickou činnost právě ve společensko-politických organizacích a potom pokračovala v politické činnosti spočívající ve výkonu mandátu v národním parlamentu.¹¹

Prvním signálem, kdy se české ženy začaly zajímat o politické dění, se považuje revoluční období v roce 1848. Stěžejní událostí tohoto roku, týkající se ženské

¹¹ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec - Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

otázky, bylo založení prvních ženských spolků, jimiž byly *Spolek Slovanek* a *Slovanské Dennice*, v rámci kterých se ženy ve společnosti začaly více angažovat ve veřejném životě a politické situaci v zemi.

Vzrůstající emancipační hnutí českých žen se později projevilo v šedesátých letech 19. století, kdy se začala realizovat myšlenka ženského vzdělávání. Po zbytek století se pak tato myšlenka dále rozvíjela, když se primárně řešila otázka rozvoje vyššího dívčího školství. Na konci 19. a počátkem 20. století nastoupila generace středoškolsky i vysokoškolsky vzdělaných žen. Nově vzdělané české ženy chtěly získat více práv a příležitostí i v politické oblasti, a proto si vytyčily další cíl, kterým byl získání volebního práva. Jako výraznou osobnost této doby je možné považovat Františku Plamínkovou, která byla důležitou zastánkyní zavedení volebního práva žen.

Františka Ferdinanda Plamínková, narozena 5.2.1875 v Praze, se zajímala o politickou situaci již jako malá, když ráda trávila čas v dílně svého otce, kde se zákaznice často probíhaly diskuze o aktuální politice v zemi. V roce 1894 vystudovala *Ústav pro vzdělávání učitelek* v Praze a začala vyučovat na základních školách. Intenzivně se zajímala o otázku ženské a mužské společensko-politické nerovnosti, a tak se v roce 1903 stala spoluzakladatelkou *Ženského klubu českého*, který podporoval kulturní a především pak politické vzdělání žen. Od počátků ženské aktivity v boji za získání volebního práva byla jednou z nejvýraznějších postav tohoto hnutí. V roce 1923 založila další organizaci s názvem *Ženská národní rada* a stala se její předsedkyní. Tato organizace se zaměřovala na podporu integrace žen do společenského, kulturního a hlavně politického života. V roce 1925 byla poprvé zvolena senátorkou do *Československého národního shromáždění* a v průběhu dalších let byla i s dalšími političkami několikrát znovu zvolena, díky čemuž ji můžeme považovat za tehdejší významnou osobnost ženské politické reprezentace. Vzhledem ke skutečnosti, že se aktivně podílela na tehdejší politické situaci a navíc byla veřejně známou ženou-aktivistkou v oblasti ženské politické emancipace, je proto možné, že v tehdejší době mohla představovat *rolový model* v oblasti politické participace žen.

Začátek 20. století se tak nesl v duchu boje za všeobecné volební právo, a proto je toto období pokládáno za období vstupu českých žen do politiky¹². Jedním z vůbec prvních kroků k dosažení tohoto cíle bylo založení *Výboru pro volební právo žen* v roce 1905 v rámci *Českého klubu žen*. Předsedkyní výboru se stala právě výše zmiňovaná Františka Plamínková. České aktivistky si ale uvědomovaly, že jen samotná agitace nestačí, a proto se snažily získat na svou stranu i tehdejší politicky vlivné muže. Z těchto významných mužů stojících na straně českých bojovnic za všeobecné volební právo žen lze uvést například Tomáše G. Masaryka či poslance Václava Klofáče.¹³

Jedna z prvních velkých aktivit československých žen byla příprava na budoucí volby do *Českého zemského sněmu*, kdy se české aktivistky v čele s Františkou Plamínkovou pokusily využít některé starší zákony o volbách, které byly při svém zavedení nepřesně a nejednoznačně formulovány. Příkladem je právě volební řád do *Českého zemského sněmu* z února roku 1861, kdy tehdy nikoho nenapadlo, že nejasná formulace může být později využita ve prospěch zvolení první české poslankyně. Zákon stanovil, že právo volit do zemského sněmu je odvozeno od volebního práva do obecních zastupitelstev. V tehdejší praxi to znamenalo, že právo volit mají ti, kteří patřili výši svých odvedených daní nebo svým úředním postavením k prvnímu a druhému volebnímu sboru, což se na začátku 20. století týkalo také vysokoškolsky vzdělaných lékařek, učitelek a středoškolských profesorek. Dále mohli volit ti, kteří ve třetím sboru platili aspoň 8 korun přímých daní a tento fakt se později vztahoval i na ženy s takto zdaněnou živností nebo hospodářstvím.¹⁴ Z toho vyplývá, že ženské pasivní volební právo nebylo ústavně zavedeno, co bylo ale důležitější, nebylo ani zakázáno, čehož se Františka Plamínková a její následovnice snažily využít. S přihlédnutím k tomuto faktu bylo

¹² BUREŠOVÁ, Jana. 1991. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. 1. vyd. Olomouc: U.S. G.P.O., v, 266 p. House document (United States. Congress. House), no. 101-238. ISBN 80-244-0248-3.

¹³ MALEČKOVÁ, Jitka; *The emancipation of Women for the Benefit of the Nation: The Czech Women's Movement*. In Paletschek, S., Pietrow-Ennker, B. *Women's emancipation movements in the nineteenth century : a European perspective*. Stanford, Calif. : Stanford University Press, 2004, s. 168-188.

¹⁴ KOŘALKA, Jiří.: *Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912*. In: Documenta Pragensia XIII. *Žena v dějinách Prahy*. Scriptorium, Praha 1996, s. 307-319.

zřejmé, že je větší pravděpodobnost dřívějšího zvolení ženy do Sněmu než získání všeobecného aktivního i pasivního volebního práva.

Podle dostupných zdrojů vyplývá, že se během období boje za získání volebního práva a před obdobím prvních poslankyň žádná osobnost v rámci ženského hnutí nezmínila o existenci jiné ženy-političky jako *rolového modelu*, který by ji inspiroval natolik, aby usilovala o získání volebního práva a politického úřadu.

2.2 První úspěchy žen v politice

Před volbami v únoru 1908 jednala Františka Plamínková jménem *Výboru pro volební právo žen* s jednotlivými politickými stranami a požadovala, aby tyto v každém volebním obvodu umístily na kandidátku také jednu ženu. Z počátku se tato aktivita nesečkala s příliš pozitivním ohlasem, ale později jako první reagovala na intervenci českých aktivistek *Československá sociálně-demokratická strana dělnická*, která jako první politická strana za podpory *České strany pokrokové* ohlásila v roce 1908 kandidaturu ženy ve třech městských volebních obvodech Prahy. Tato první kandidátka na post poslankyně se jmenovala Karla Máchová a zvolena nakonec nebyla. I tak to byl ale velký úspěch jak pro Františku Plamínkovou, tak pro celé ženské hnutí.

O čtyři roky později dostalo ženské hnutí novou šanci realizovat svou pokrokovou myšlenku ženy-političky ve Sněmu. Po smrti mladočeského poslance zastupujícího obvod Mladá Boleslav-Nymburk, se pražské vedení politických stran dohodlo, že na kandidátku budoucích voleb doporučí pouze ženy. Mladočeská strana tak navrhla jako kandidátku spisovatelku Boženu Vikovou-Kunětickou, členku odboru *Národní strany svobodomyslné*.

Volby proběhly 4.6.1912 a z celkového počtu 2072 hlasů získala Božena Viková-Kunětická 850, druhý kandidát Bohumil Matoušek 769 a třetí kandidátka Karla Máchová 415 hlasů.¹⁵ Do užších voleb, které se konaly dne 13.6.1912 postoupila

¹⁵KOŘALKA, Jiří.: *Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912*. In: Documenta Pragensia XIII. Žena v dějinách Prahy. Scriptorium, Praha 1996, s. 307-319.

Božena Viková-Kunětická a Bohumil Matoušek. Druhé kolo se neslo v duchu jednoznačného vítězství žen, když Božena Viková-Kunětická získala 96% ze všech platných hlasů. Už následující den přišly nově zvolené první poslankyni gratulace nejen od spoluobčanek z Čech a Moravy, ale také od zástupců z Německa, Slovinska či od vedoucí výboru francouzských sufražetek, doktorky Madeleine Pellteier.

Boženě Vikové-Kunětické nakonec nebylo umožněno vykonávat funkci poslankyně, protože tehdejší kníže František Thun odmítl vydat patřičná osvědčení, a tak její mandát zanikl. Nicméně i tak ji není upírán fakt, že byla první zvolenou ženskou poslankyní ve střední Evropě a jedna z vůbec prvních politicky aktivních žen, o kterých hovoříme v kontextu české ženské politické reprezentace. Sama Dana Musilová uvádí, že se Božena Viková-Kunětická „*..stala ikonou ženského hnutí.*”¹⁶, z čehož se můžeme domnívat, že představovala ve své době *rolový model* na poli ženské politické reprezentace.

Postupem času ženská aktivita za ustanovení všeobecného volebního práva stoupala a stejně tak i zájem politických stran a jejich členů řešit problematiku ženského volebního práva a politické participace. Představitelé politických stran si totiž uvědomovali potenciál všeobecného volebního práva rozšířený i na ženskou občanku, což by jim mohlo umožnit získ nových voličů a tedy i voliček. Potenciální ustanovení všeobecného volebního práva by samozřejmě znamenal i získ nových členek do základů politických stran.¹⁷

V Československu bylo všeobecné volební právo oficiálně zakotveno až v ústavě z roku 1920 po vzniku samostatné Československé republiky. Pasivní volební právo žen bylo využito již během voleb do Sněmu v roce 1912 a prvních 8 političek zasedlo v *Revolučním národním shromáždění* již v roce 1918 při vzniku

¹⁶ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec - Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

¹⁷ MALEČKOVÁ, Jitka; *The emancipation of Women for the Benefit of the Nation: The Czech Women's Movement*. In Paletschek, S., Pietrow-Ennker, B. *Women's emancipation movements in the nineteenth century : a European perspective*. Stanford, Calif. : Stanford University Press, 2004, s. 168-188.

samostatného československého státu. Byly jimi: Božena Ecksteinová, Františka Kolaříková, Františka Zeminová, Louisa Landová-Štychová, Anna Chlebounová, Ludmila Zatloukalová-Coufalová, Božena Viková-Kunětická, Alice Masaryková.

2.3 Ženy v politice v období 1920-1939

Československý parlament, vzniklý v roce 1920 na základě přijetí nové ústavy, již od počátku fungoval jako místo, kde společně zasedali muži i ženy. Vznik samostatného státu, jeho nové ústavy a nových státních orgánů vytvořily předpoklady pro úplnou participaci žen na politickém životě. Na začátku dvacátých let 20. století zájem o politickou situaci v zemi a podílet se na ni ještě vzrostl, protože zakotvení volebního práva sice zaručilo ženám zákonem daná stejná politická a občanská práva, nicméně tato nová pravidla se hned nestala součástí každodenního života.¹⁸

Poslankyně i senátorky se aktivně podílely na politickém dění v zemi, když působily v různých politických stranách a jejich výborech. Političky ve 20. letech zastupovaly především tradiční hodnoty mateřství a rodiny, příkladem byly členky liberálních a katolických spolků, které mimo těchto tradičních témat řešily i otázky národní a sociální. Faktem nicméně bylo, že mnoho žen se stalo členkami stran právě proto, že je tam přivedli jejich manželé, otcové či bratři.¹⁹ Nemůžeme tedy s jistotou konstatovat, že by se ženy ve 20. letech 20. století stávaly členkami politických stran a vstupovaly do politiky z čistého zájmu o politiku nebo kvůli intervenci mužských rodinných příslušníků, ale ani na základě politického vlivu jiné ženy-političky jako *rolového modelu*.

¹⁸ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec - Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

¹⁹ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec - Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

Během působnosti československého parlamentu byly nejvyššími politickými posty, které ženy získaly, poslankyně, senátorky a místopředsedkyně výborů. Členkou vlády se tehdy žádná žena-politička nestala. Ženy působily v politicko-společenských spolcích, politických stranách, Poslanecké sněmovně a Senátu v Parlamentu, kde se setkávaly s jinými političkami. Žádný zdroj ale explicitně neuvádí konkrétní političku, jež by významně působila na ostatní ženy ve společnosti a inspirovala je tak k větší politické aktivitě a ucházet se o politický úřad.

Tabulka č.1: Zastoupení žen v Národním shromáždění v letech 1918-1939

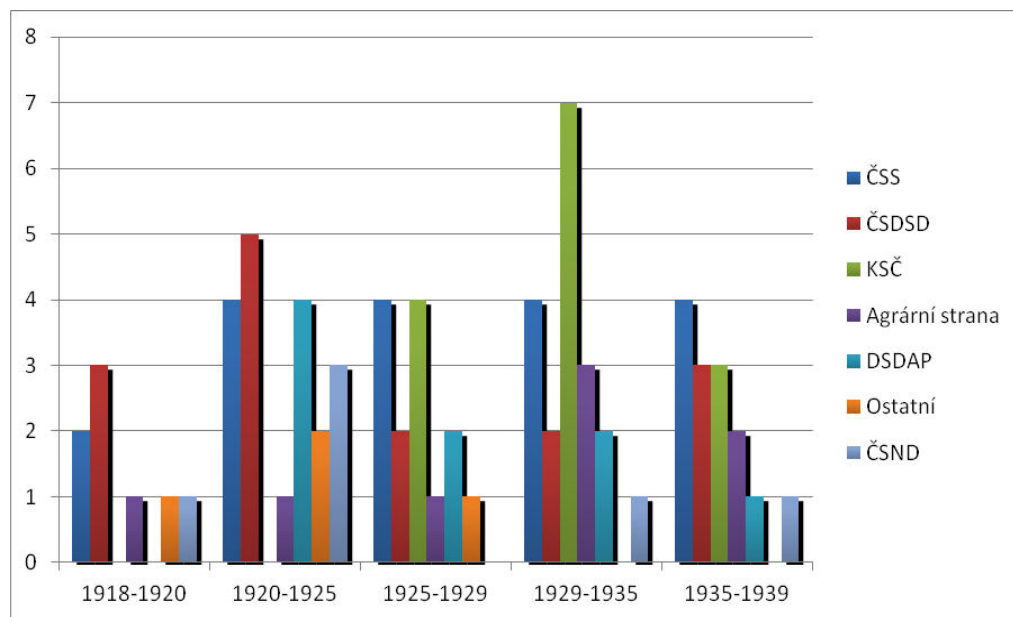
Funkční období	Celkový počet členů PS + S	Celkový počet žen	Podíl žen za celé funkční období
1918 – 1920	270	10	3,3 %
1920 – 1925	275+141	15+4	4,4 %
1925 - 1929	300+146	10+4	3,1 %
1929 – 1935	300+146	13+6	4,4 %
1935 – 1939	300+146	8+5	3,1 %

zdroj: www.psp.cz, autor: Zuzana Kencká

Z doložených dat v tabulkách vyplývá, že nejvyšší počet žen vykonávajících funkci političky na centrální úrovni působil v prvním volebním období *Národního shromáždění*. Pro porovnání počtu političek v jednotlivých volebních obdobích slouží tabulka č.1. Jak lze z tabulky vyčíst, počet žen v *Národním shromáždění* se během jeho působnosti výrazně neměnil.

Ženy byly členkami několika stran, viz data v grafu č. 1., a jejich mnoha výborů, včetně těch nejvýznamnějších jako byl rozpočtový, zahraniční, branný a ústavně-právní. Tak jako dnes, i tehdy ale bylo pravidlem, že ženy nejčastěji pracovaly pro méně významné rezorty jako byl zdravotnický či kulturní a zajímaly se především o sociální témata.

Graf č.1: Grafické znázornění zastoupení žen ve stranách *Národního shromáždění* v jednotlivých funkčních obdobích během let 1918-1939

[cit.2015-09-16] zdroj: www.psp.cz, autor: Zuzana Kencká

V období První republiky působily v *Národním shromáždění* 3 političky s vysokoškolským akademickým titulem. Jednou z nich byla i ve sněmovně oblíbená Alice Masaryková, která platila za velmi inteligentní a umírněnou političku. Při navrhování zákonů byla velice aktivní a jedním z jejích návrhů bylo třeba řešení sociálních problémů žen a dětí poškozených nedávnou válkou.²⁰ Tyto její aktivity mohly vést k získání jednak větší popularity mezi ženami ve společnosti, tak i k tomu, aby se stala významnou političkou a díky tomu i *rolovým modelem* v oblasti politické participace žen.

Podle výčtu opakujících se jmen poslankyň a senátorek, během dvacetiletého působení tehdejšího parlamentu, se mnoho nových osobností nevystřídalo a to proto, že politické strany dávaly na svou kandidátku především ty političky, které již uspěly v předchozím volebním boji. Příkladem mohou být poslankyně a senátorky jako Františka Plamínková, Betty Karpíšková, Františka Zeminová či Irene Kirpal.

²⁰ SKILLING, H. G.: *Matka a dcera. Charlotta a Alice Masarykovy*, Gender Studies, Praha 2001, [cit.2015-10-7] převzato z www.cck-cr.cz/cz/facs/tzpr.php?idz=3

Výjimečnou političkou své doby byla Františka Zeminová. Ta jako jediná žena zasedala jak v *Revolučním národním shromáždění* působícím v letech 1918-1920, tak byla i poslankyní v nově vzniklém *Národního shromáždění* a byla jí po celou dobu jeho existence v období let 1920-1939. Františka Zeminová se jako žena-politička, v porovnání s ostatními političkami, dostala na nejvyšší politickou pozici ve sněmovně – místopředsedkyně poslaneckého klubu *Národně socialistické strany*, zatímco ostatní političky zastávaly funkce řadových poslankyň a členek poslaneckých klubů.

Zajímavou osobností z řad političek byla i Anna Chlebounová, členka agrární strany. Ta byla stranou navržena do senátních voleb, i když v porovnání s ostatními poslankyněmi nevyvíjela příliš velkou politickou aktivitu. Strana ji zařadila jen proto, že po vzoru ostatních stran, které do nadcházejících voleb navrhovaly své členky, si nemohla dovolit zůstat pozadu bez jediné ženské kandidátky a také proto, že samotná postava Anny Chlebounové byla považována svými kolegy ve straně za prototyp „správné agrární političky“, což se později potvrdilo i tím, když byla postupně opětovně navrhována na kandidátní listinu do senátních voleb v letech 1920, 1925, 1929. I Dana Musilová se ve svém díle zmiňuje, že Anna Chlebounová byla tehdy „.. ikonou agrární strany.“²¹

Zajímavým příkladem vstupu do politického života je případ Milady Horákové, která byla respondentkami mého výzkumu uvedena jako možný ženský politický vzor v historii české politiky.²² Milada Horáková sice během období První republiky a Druhé republiky nezastávala v parlamentu funkci poslankyně ani senátorky, nicméně byla politicky aktivní ve společensko-politických spolcích a také cennou spolupracovnicí Františky Plamínkové.

Milada Horáková chtěla studovat medicínu, ale na základě přání svého otce se rozhodla věnovat právu. Její otec byl velkým fanouškem Tomáše G. Masaryka, a právě díky otci se dostala k Masarykově politické filozofii se kterou se později

²¹ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

²² viz výsledek mého výzkumu níže v kapitole „Výzkum“

sama ztotožňovala.²³ Na začátku svých univerzitních studií se stala členkou *Českého červeného kříže*, který se tehdy rozvíjel pod hlavním vedením známé političky Alice Masarykové. Později, v roce 1923 se setkala s Františkou Plamínkovou a stala se členkou její *Ženské národní rady*, kde měla na starost především sociální a právní agendu. Tímto spojením počala její politická aktivita a spolupráce těchto dvou významných žen v oblasti ženské politické reprezentace. Během 20.století se stala členkou dvou organizací vedenými dvěmi významnými političkami, Františkou Plamínkovou a Alicí Masarykovou. Dana Musilová v medailonku Milady Horákové uvádí, že nejdříve se seznámila s Františkou Plamínkovou a teprve potom se stala členkou *Ženské národní rady* a začala se aktivně podílet na politické situaci. Vstup do politiky a její politická kariéra tedy byla ovlivněna minimálně třemi politickými osobnostmi, z nichž dvě byly ženy a tehdejší významné osobnosti v oblasti ženské politické reprezentace. Na základě těchto informací ale nemohu tvrdit, že tyto dvě ženy měly zásadní vliv na její politické chování a pouze díky nim se rozhodla angažovat v politice.

2.3.1 Období 1918-1920

V *Revolučním národním shromáždění* v období 14.11.1918-15.4.1920 obsadilo poslanecké křeslo celkem deset poslankyň, z nichž nejznámější byly např. Božena Viková Kunětická, Alice Masaryková, Františka Zeminová a Božena Ecksteinová.

2.3.2 Období 1920-1925

Poslanecký mandát v *Národním shromáždění* Republiky Československé ve funkčním období 25.4.1920 až 14.11.1925 získalo celkem 15 poslankyň a 4 senátorky. Poslankyněmi tehdy byly: Franziska Blatny, Maria Deutsch, Anna Chlebounová, Betty Karpíšková, Irene Kirpal, Louisa Landová-Štychová, Anna

²³ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001

Malá, Ludmila Klosová, Otilie Podzimková, Eliška Purkyňová, Josefa Rosolová, Augusta Rozsypalová, Františka Skaunicová, Anna Sychravová, Františka Zeminová.

Senátorské křeslo v tehdejším Senátu obsadily Božena Ecksteinová, Božena Viková-Kunětická, Emma Maria Herzig a Anna Perthen.

Z žen, které obdržely poslanecký mandát, jich nejvíce působilo ve zdravotnickém výboru, dále sociálně-politickém, kulturním a živnostenském. Tyto posty byly činnosti blízké tehdejšímu pojetí ženské politické participace. Výjimku tvořila Eliška Turkyňová, která působila v branném výboru, což je i v dnešní době zvláštností.

2.3.3 Období 1925-1929

V poslaneckých lavicích ve funkčním období 15.11.1925-25.9.1929 zasedlo celkem 10 poslankyň - Franziska Blatny, Anna Chlebounová, Betty Karpíšková, Irene Kirpal, Gizela Kolláriková, Louisa Štychová, Ludmila Klosová, Marie Vobecká, Josefina Weber, Františka Zeminová.

Senátorská křesla v senátu obsadily celkem 4 senátorky - Božena Ecksteinová, Františka Plamínková, Růžena Reichstadterová, Růžena Sehnalová.

Z této skupiny poslankyň již osm z nich mělo zkušenosti z předešlého působení v poslaneckém sboru. Jako v předchozím funkčním období opět nejvíce poslankyň působilo ve zdravotním výboru, dále také zastávaly posty ve výboru sociálně-politickém, kulturním, zahraničním, ústavně-právním, rozpočtovém a vyšetřovacím.

Za zmínku stojí to, že ve vyšetřovacím výboru, jež byl v té době jedním z nejvýznamnějších rezortů, byly hned dvě místopředsedkyně, a to Betty Karpíšková a Ludmila Klosová.

2.3.4 Období 1929-1935

Ve funkčním období zákonodárného sboru od 27.10.1929-18.5.1935 obdrželo poslanecký mandát celkem 13 poslankyň a 6 senátorek. Z poslankyň byly zvoleny Franziska Blatny, Marie Čížinská, Anežka Spurná, Marie Vorlová-Jurečková, Irene Kirpal, Elvira Kuhn, Ludmila Klosová, Anna Mrskošová, Milena Šmejcová, Marie Tumlířová, Anna Valášková, Anna Vetterová-Bečvářová, Františka Zeminová. Některé z nich již poslanecký mandát zastávaly v předchozím funkčním období. Ze senátorek je možné uvést jména: Anna Chlebounová, Betty Karpíšková, Františka Plamínková, Betty Shack, Marie Stejskalová, Marie Vydrová.

Tyto poslankyně opětovně působily a zastávaly funkce ve výboru zahraničním, rozpočtovém, zdravotnickém, zemědělském, ústavně-právním, branném a živnostensko-obchodním.

Z hlediska vytíženosti je dobré zmínit poslankyni Anna Vetterovou-Bečvářovou, která byla rekordmankou v oblasti členství v odborech, když pracovala pro 10 odborů najednou. Toto funkční období bylo významné i pro začátek politické kariéry Anežky Spurné, která kontinuálně pokračovala i v poválečném období až do roku 1964.

2.3.5 Období 1935-1939

V dalším funkčním období poslanecké sněmovny trvajícím od 19.5.1935 do 21.3.1939, kdy bylo ukončeno okupací, vykonávalo poslanecký mandát celkem 8 poslankyň - Jaromíra Batková-Žáčková, Anežka Spurná, Irene Kirpal, Božena Machačová, Anna Mrskošová, Marie Tumlířová, Marie Valášková, Františka Zeminová. Senátorský mandát získalo 5 senátorek: Betty Karpíšková, Emma Koutková, Karla Pfeiferová, Františka Plamínková, Anna Vetterová-Bečvářová.

Tyto zvolené zástupkyně lidu působily ve všech odborech, včetně těch nejvýznamnějších jako rozpočtový, ústavně-právní, zahraniční.

Okupací českých zemí německými vojsky zanikl všem ženám bez dalšího politický mandát. Na podzim roku 1938 vznikl státní útvar Druhé republiky, který výrazně ovlivnil chod parlamentu *Národního shromáždění*. Mnoho funkcionářů opustilo parlament, zbytek zákonodárců a zákonodárkyň se sdružilo ve dvou klubech: *Národní strana práce* a *Strana národní jednoty*. Mandát všech političek zanikl vznikem *Protektorátu Čechy a Morava* 16.3.1939, kdy *Národní shromáždění* již v nastalé situaci nebylo žádoucím politickým subjektem. Vznikla nová masová organizace, jednotná strana *Národní souručenství*, kde ženy sice působily, ale vzhledem k politickému charakteru strany již neměly politickou moc.

2.4 Poválečná situace žen v politice až do roku 1989

Během války bylo mnoho političek vystaveno pronásledování. Byly jimi především poslankyně a senátorky komunistky a sociální demokratky, které veřejně kritizovaly nacistický režim. Některé měly i židovský původ, a proto jim hrozilo pronásledování nejen z politických, ale i rasových důvodů současně. Mnoho z českých političek uteklo do zahraničních zemí jako byla Anglie, Švédsko či Sovětský svaz. Dvě z poslankyň v době okupce zemřely. Františka Plamínková byla popravena během Heydrichiády a Betty Karpíšková zemřela v koncentračním táboře v Osvětimi. Další dvě političky z předchozího režimu byly také umístěny do koncentračních táborů, ale přežily.

Do parlamentní politiky se po skončení války vrátily Anežka Hodinová, Božena Macháčová-Dostálová, Karla Pfeiferová, Anna Mrskošová, Milena Šmejcová, Františka Zeminová a Jaromíra Batková-Žáčková. Po uchopení politické moci KSČ opět mnoho političek emigrovalo a již se nevrátilo.²⁴ Zastoupení žen v poválečném parlamentu je znázorněno v tabulce č.2.

²⁴ MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

Tabulka č.2: Zastoupení žen v Parlamentu v letech 1945-1948

Funkční období	Celkový počet poslanců	Celkový počet žen	Podíl žen za funkční období
1945 – 1946	300	20	6,7 %
1946 – 1948	300	26	8,7 %

[cit.2015-09-16] zdroj: www.psp.cz, autor: Zuzana Kencká

Po pauze, která vznikla během probíhající 2.světové války, se ženy na politickou scénu dostaly až v roce 1948, kdy byla obnovena *Rada československých žen* v čele s Miladou Horákovou. Ta nechtěla, aby se RČŽ stala součástí *Ústředního akčního výboru* a podílela se tak na komunistickém režimu v zemi. Vedení RČŽ ale neplánovaně převzala komunistka Anežka Hodinová-Spurná, díky které organizace do *Ústředního akčního výboru* vstoupila a stala se tak součástí KSČ. Informace o jednotlivých postech, které zastávaly ženy v parlamentu od roku 1948 až po vznik samostatné České republiky lze vyčíst z tabulky č.3.

Po zbytek období, kdy byla u moci KSČ, nebyla samotná ženská aktivita bez stranické příslušnosti k vůdčí straně možná. Výjimku tvořila právě Milada Horáková a její spolupracovnice.²⁵ Jak ale víme, její aktivita mířená proti stávajícímu režimu měla své následky, když byla ve vykonstruovaném procesu probíhajícím od 31.5.-8.6.1950 obžalována a 27.6.1950 na dvoře Pankrácké věznice popravena. Z mého výzkumu níže vyplývá, že mezi respondentkami odpovídajících v dotaznících je Milada Horáková jednou z nejznámějších žen-političek v české historii.

V nastalém komunistickém režimu působily v rámci KSČ významné političky, které na tehdejší dobu zastávaly vysoké pozice ve vládě. Mezi nejvýraznějšími ženskými politickými osobnostmi tehdejšího režimu patřila již výše zmíněná aktivní komunistka Anežka Hodinová-Spurná, ale i Ludmila Jankovcová, Božena Macháčová-Dostálová, Růžena Urbánková a Naďa Baumruková. Jak můžeme vyčíst z tabulky č.3 níže, všechny tyto ženy se během své politické kariéry staly ministryněmi.

²⁵NEČASOVÁ, Denisa. *Rok 1948 a jeho vliv na české ženské hnutí*. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století. Ústí nad Orlicí, Oftis 2008, s. 329-334.

Tabulka č.3: Znárodnění funkcí ministryň a místopředsedkyň ve vládách za jednotlivá funkční období po roce 1945

Jméno	Funkční období	Vláda	Funkce
Ludmila Jankovcová	25.11.1947-25.2.1948	K. Gottwald I. 2.7.1946-25.2.1948	Ministryně průmyslu ČSR
Ludmila Jankovcová	25.2.1948-15.6.1948	K. Gottwald II. 25.2.1948-15.6.1948	Ministryně výživy ČSR
Ludmila Jankovcová	20.12.1950-12.12.1954	A.Zápotocký 15.6.1948-12.12.1954	Ministryně výživy ČSR
Ludmila Jankovcová	12.12.1954-11.7.1960	V. Široký 12.12.1954-11.7.1960	Náměstkyně předsedy vlády ČSR
Božena Machačová-Dostálová	12.12.1954-16.6.1956		Ministryně výkupu ČSR
Božena Machačová-Dostálová	16.6.1956-11.7.1960		Ministryně spotřebního průmyslu ČSR
Ludmila Jankovcová	11.7.1960-20.9.1963	V.Široký 11.7.1960-20.9.1963	Místopředsedkyně vlády ČSSR
Božena Machačová-Dostálová	11.7.1960-20.9.1963		Ministryně spotřebního průmyslu ČSSR
Božena Machačová-Dostálová	20.9.1963-8.4.1968	J.Lenárt 20.9.1963-8.4.1968	Ministryně spotřebního průmyslu ČSSR
Božena Machačová-Dostálová	8.4.1968-31.12.1968	O.Černík I. 8.4.1968-31.12.1968	Ministryně spotřebního průmyslu ČSSR
Růžena Urbánková	8.1.1969-29.9.1969	S. Rázl 8.1.1969-29.9.1969	Ministryně pošt a telekomunikací ČSR (ČSSR)
Růžena Urbánková	29.9.1969-3.1.1971	J. Kempný 29.9.1969-9.12.1971	Ministryně pošt a telekomunikací ČSR (ČSSR)
Nasřa Baumruková	18.6.1986-21.4.1988	J. Korčák 18.6.1986-29..1990	Ministryně práce a sociálních věcí ČSR (ČSSR)
Jana Synková	12.10.1988-5.12.1989	J. Korčák, P. Pithart 18.6.1986-29..1990	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ČSR (ČSSR)

[cit.2015-09-16] zdroj: www.vlada.cz, autor: Zuzana Kencká

2.5 Ženy v politice po roce 1989

Politickou aktivitu žen a zastoupení političek v československém parlamentu po roce 1989 ovlivnilo několik faktorů. Jak píše J.Šiklová ve své práci *Podíl českých žen na samizdatu a v disentu v Československu v období tzv. Normalizace 1969-1989*, ženy se v období před rokem 1989 do veřejné oficiální politiky příliš nezapojovaly. Měly klíčovou roli, když pracovaly jako písařky, protože

představovaly významné spojení mezi politicky aktivními osobami v disentu a domácí opozicí v tehdejší Československu. Navíc, jestliže existovali partneři, kteří spolu měli rodiny s dětmi, působili oba v opozici a bojovali spolu proti stávajícímu režimu, nemohli si tito dovolit možnost, kdy by byli oba z těchto partnerů zatčeni. Proto se většinou partneři dohodli, že veřejně činným bude jen jeden z nich, nejčastěji muž a žena se veřejně neprojevovala. I kvůli této situaci pak v 90. letech chybělo více žen političek, nebyly totiž zvyklé se veřejně podílet na politické scéně. Dalším faktem, který zmiňuje Šiklová, vysvětlujícím malé množství političek v politice v 90. letech, je skutečnost, že mnoho bývalých disidentů a disidentek působících v rámci *Charty 77*, později i v dalších politických platformách, které se z *Charty 77* vyvinuly, brzy opustilo politiku na centrální úrovni nebo do ní ani nevstoupili. I politicky aktivní ženy před rokem 1989 již po revoluci neměly dřívější zájem se podílet na politickém dění už v rámci samostatné České republiky, protože dosáhly svého politického cíle, tedy osvobození od komunistického režimu.²⁶ Klesající tendenci působení žen v politice lze ukázat i na počtu političek v *Národním shromáždění* v porovnání s pozdějším *Federálním shromážděním*. Před rokem 1989 bylo zastoupení žen-političek v *Národním shromáždění* 29,5 %, když ještě byly zavedeny stranické kvóty. Kdežto později, po volbách do *Federálního shromáždění* v roce 1990 zde působilo 28 žen z celkem 292 poslanců, tedy pouze 9,6 %. Po dalších federálních volbách v roce 1992 se situace ještě zhoršila, protože ve *Federálním shromáždění* nově působilo 26 žen ze 300 poslanců, což činilo 8,7 %.²⁷ Tehdy již kvóty nebyly zavedeny a ženy vstupovaly do politiky na základě vlastního zájmu a iniciativy.

Výše zmíněné důvody představují jen část z mnoha příčin, na základě kterých jsou ženy v 90. letech v Parlamentu ČR výrazně podreprezentovány. Navíc kvůli důsledkům z předchozího režimu vyplývá, že ženy-političky, které působily v

²⁶ ŠIKLOVÁ, Jana. "Podíl českých žen na samizdatu av disentu v Československu v období tzv. normalizace v letech 1969–1989." *Gender, rovné příležitosti, výzkum (Gender, Equal Opportunities, Research)* 9.1 (2008): 39-44.

²⁷ MAŘIKOVÁ, Hana. Ženy ve vrcholových politických pozicích. *Sociologický časopis*, 1997, 33.4: 435-443.

politice po roce 1989, byly často v politice nové a neměly dřívější zkušenosti z politiky, kromě několika političek z bývalé KSČ.²⁸

V dotaznících mého výzkumu uvedly respondentky jména významných političek po roce 1989 jako Vlasta Parkanová, Dagmar Burešová, Petra Buzková a Miroslava Němcová. Z nich nejvýraznější osobností v politice před rokem 1993 a později i po vzniku samostatné České republiky byla Dagmar Burešová.

Tabulka č.4: Zastoupení političek v jednotlivých funkčních obdobích Vlád ČR během let 1981-1992

Funkční období	Celkový počet členů	Celkový počet žen	Podíl žen za celé funkční období
1981 – 1986	30	0	0,0 %
1986 – 1989	32	0	0,0 %
1990 –1992	25	1	4,0 %

[cit.2015-09-16] zdroj: www.vlada.cz, autor: Zuzana Kencká

Tabulka č.5: Zastoupení političek v jednotlivých funkčních obdobích Vlád ČR od roku 1992 až do současnosti

Funkční období	Celkový počet členů	Celkový počet žen	Podíl žen za celé funkční období
1992 – 1996	25	0	0,0 %
1996 – 1998	23	1	4,3 %
1998	17	2	11,8 %
1998 – 2002	19	0	0,0 %
2002 – 2004	17	2	11,8 %
2004 – 2005	18	2	11,1 %
2005 – 2006	22	3	13,6 %
2006 – 2007	15	2	13,3 %
2007 – 2009	24	5	20,8 %
2009 – 2010	21	4	19,0 %
2010 – 2013	29	3	10,3 %
2013	15	1	6,7 %
2013 –dosud	21	5	23,8 %

[cit.2015-10-9]

zdroj: Forum 50 %, www.padesatprocent.cz/cz/statistiky/, autor: Zuzana Kencká

²⁸ MAŘÍKOVÁ, Hana. Ženy ve vrcholových politických pozicích. *Sociologický časopis*, 1997, 33.4: 435-443.

Od doby existence parlamentu samostatné České republiky se žena nestala prezidentkou ani premiérkou. Nejvyššími posty, které získaly političky, kromě poslankyň a senátorek, byly ministryně a předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Více informací o počtech žen v jednotlivých vládách lze vyčíst z tabulek č.4 a č.5. Posty, které ženy v jednotlivých vládách zastávaly jsou v tabulce č.6..

Podle Petry Rakušánové, ženy ve vládě dostávají na starost slabší rezorty jako ministerstva zdravotnictví, školství či kultury, naopak za silné a významější resorty jsou považovány ministerstva obrany, financí či zahraničí.²⁹ Výraznými ženami na ministerských postech v tehdejších vládách byly ministryně obrany. Byly jimi Karolina Peake působící ve vládě Petra Nečase a samozřejmě Vlasta Parkanová ve druhé vládě Mirka Topolánka. Pokud srovnáme s dnešní dobou, pak aktuálně nejvyšší pozicí, kterou zastává žena na ministerstvu obrany, je náměstkyně ministra Alena Netolická.

Tabulka č.6: Mandáty ministryň a místopředsedkyň ve vládách za jednotlivá funkční období po roce 1989 až do současnosti

Jméno	Funkční období	Vláda	Funkce
Vlasta Štěpová	5.12.1989-29.6.1990	J. Korčák, P. Pithart 18.6.1986-29..1990	Ministryně obchodu a cestovního ruchu ČSR (ČSSR)
Dagmar Burešová	5.12.1989-29.6.1990	J. Korčák, P. Pithart 18.6.1986-29..1990	Ministryně spravedlnosti ČSR (ČSSR)
Květoslava Kořínková	10.12.1989-27.6.1990	M.Čalfa I. 10.12.1989-27.6.1990	Ministryně lidové kontroly ČSR (ČSSR)
Květoslava Kořínková	27.6.1990-2.7.1992	M.Čalfa II. 27.6.1990-2.7.1992	Ministryně řízení kontroly ČSFR
Vlasta Štěpová	29.6.1990-2.7.1992	P. Pithart 29.6.1990-2.7.1992	Ministryně obchodu a cestovního ruchu ČR (ČSFR)
Vlasta Parkanová	7.1.1997-2.1.1998	V.Klaus II. 7.1.1997-2.1.1998	Ministryně spravedlnosti
Vlasta Parkanová	2.1.1998-17.7.1998	J.Tošovský 2.1.1998-17.7.1998	Ministryně spravedlnosti
Zuzana Roithová	2.1.1998-17.7.1998	J.Tošovský 2.1.1998-17.7.1998	Ministryně zdravotnictví
Marie Součková	15.7.2002-14.4.2004	V.Špidla 15.7.2002-4.8.2004	Ministryně zdravotnictví

²⁹ RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*. Fórum 50%, 2006.

Petra Buzková	4.8.2004-25.4.2005	S.Gross 4.8.2004-25.4.2005	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
Petra Buzková	25.4.2005-16.8.2006	J. Paroubek 25.4.2005-4.9.2006	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
Milada Emmerová	25.4.2005-12.10.2005	J. Paroubek 25.4.2005-4.9.2006	Ministryně zdravotnictví
Dana Bérová	25.4.2005-16.8.200	J. Paroubek 25.4.2005-4.9.2006	Ministryně informatiky
Milena Vicenová	4.9.2006-9.1.2007	M. Topolánek 4.9.2006-9.1.2007	Ministryně zemědělství
Míroslava Kopicová	4.9.2006-9.1.2007	M. Topolánek II. 4.9.2006-9.1.2007	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
Vlasta Parkanová	23.1.2009-8.5.2009	M. Topolánek II. 9.1.2007-8.5.2009	Ministryně obrany Místopředsedkyně vlády
Daniela Filipiová	23.1.2009-8.5.2009	M. Topolánek II. 9.1.2007-8.5.2009	Ministryně zdravotnictví
Dana Kuchtová	9.1.2007-4.10.2007	M. Topolánek II. 9.1.2007-8.5.2009	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
Daniela Kovářová	8.5.2009-13.7.2010	J. Fischer 8.5.200-13.7.2010	Ministryně spravedlnosti
Dana Jurásková	8.5.2009-13.7.2010	J. Fischer 8.5.200-13.7.2010	Ministryně zdravotnictví
Rut Bízková	15.4.2010-13.7.2010	J. Fischer 8.5.200-13.7.2010	Ministryně životního prostředí
Karolina Peake	12.12.2012-20.12.2012 17.6.2013-10.7.2013	P. Nečas 13.7.2010-10.7.2013	Ministryně obrany Předsedkyně Vládního výboru pro koordinaci boje s korupcí
Ludmila Müllerová	16.11.2012-10.7.2013	P. Nečas 13.7.2010-10.7.2013	Ministryně práce a sociálních věcí
Alena Hanáková	20.12.2013-10.7.2013	P. Nečas 13.7.2010-10.7.2013	Ministryně kultury
Marie Benešová	10.7.2013-29.1.2014	J. Rusnok 10.7.2013-29.1.2014	Ministryně spravedlnosti
Helena Válková	29.1.2014-1.3.2015	B.Sobotka 29.1.2014-dosud	Ministryně spravedlnosti
Věra Jourová	29.1.2014-3.10.2014	B.Sobotka 29.1.2014-dosud	Ministryně pro místní rozvoj
Michaela Marksová	29.1.2014-dosud	B.Sobotka 29.1.2014-dosud	Ministryně práce a sociálních věcí
Kateřina Valachová	29.1.2014-dosud	B.Sobotka 29.1.2014-dosud	Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
Karla Šlechtová	29.1.2014-dosud	B.Sobotka 29.1.2014-dosud	Ministryně pro místní rozvoj

[cit.2015-10-9] zdroj: www.vlada.cz, autor: Zuzana Kencká

Jedny z nejvýznamějších funkcí v parlamentu a vládě ČR získala Vlasta Parkanová, která byla jak ministryní spravedlnosti, tak ministryní obrany, jakožto hlavou dvou silných ministerských rezortů, a k tomu i místopředsedkyní vlády. Co se týče významnosti politické pozice, je třeba jmenovat Miroslavu Němcovou jedinou ženu zastávající funkci předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v období 6/2010-8/2013.

Pro větší představu o vývoji růstu zastoupení žen v Senátu a Poslanecké sněmovně jsou k dispozici tabulky č.7 a č.8.

Jak vidíme z přiložených tabulek, počet žen v českém parlamentu roste, nicméně ještě nebyla provedena žádná vědecká studie, která by uváděla, zda byly tyto političky inspirovány k politické kariéře po roce 1989 jinou významnou političkou.

Tabulka č.7: Procentní zastoupení žen v Senátu ČR za jednotlivá funkční období

Funkční období	Podíl žen v Senátu
1996	11,1 %
1998	11,1 %
2000	12,3 %
2002	12,3 %
2004	12,3 %
2006	14,8 %
2008	17,3 %
2010	18,5 %
2012	17,3 %
2014	18,5 %

[cit.2015-10-9] zdroj: ČSÚ, autor: Zuzana Kencká

Tabulka č.8: Procentní zastoupení žen v Poslanecké sněmovně ČR za jednotlivá funkční období

Funkční období	Podíl žen v Senátu
1996	15,0 %
1998	15,0 %
2002	17,0 %
2006	15,5 %
2010	22,0 %
2013	19,5 %

[cit.2015-10-9] zdroj: ČSÚ, autor: Zuzana Kencká

3. Výzkum

V mé bakalářské práci zkoumám, zda zájem vstoupit do politiky byl u aktuálních političek působících v Poslanecké sněmovně, Senátu a Vládě ČR ovlivněn jinými, předchozími významnými političkami.

Součástí mé bakalářské práce je kvalitativní výzkum, a proto se v následujících kapitolách budu věnovat jeho popisu. Na základně zkoumaného jevu jsem provedla případovou studii na území České republiky a jako metodu sběru dat jsem zvolila dotazníkové šetření. Výzkum jsem se rozhodla realizovat pouze formou online dotazníků a ne polostrukturovaných rozhovorů. Aktuálně působí v Parlamentu ČR 41 poslankyň a 15 senátorek. Jelikož jsem se snažila oslovit co největší množství političek a jejich časová vytíženost mi značně ztěžovala možnost domluvy osobního setkání za účelem vedení rozhovorů, rozhodla jsem se pro online dotazníky pomocí jedné z platforem Google. Pro můj výzkum měly zvolené dotazníky několik výhod. Dotazníky byly anonymní, nezáleželo odkud a kdy respondentky odpoví, navíc měly dostatek času si své odpovědi promyslet, což, jak jsem doufala, slibovalo určitou návratnost. Mým cílem bylo zjistit především to, zda byly aktuální ženy-političky působící v Parlamentu České republiky inspirovány ať už českými či zahraničními političkami, aby se ucházely o politický úřad. Na základě tohoto cíle jsem vytvořila soubor otevřených a uzavřených otázek.

V českém prostředí je mnoho bariér, které zabraňují ženám ke vstupu do politiky, tomuto tématu se ve svých studiích podrobně věnuje Petra Rakušanová.³⁰ Přesto stejně tak existuje i mnoho faktorů, které ženy pozitivně ovlivňují a podněcují je tak, aby se ucházely o politické posty a vstoupily do politiky. Z toho důvodu jsem se rozhodla věnovat pozornost jen jednomu z možných faktorů, a to vlivu přítomnosti významné političky jako *rolového modelu* pro ostatní ženy.

Předmětem mého výzkumu bylo zjistit, zda mají významné ženy-političky jako *rolové modely* vliv na politickou participaci českých žen. V tomto případě se jedná o zájem žen ucházet se o politickou funkci. Pokud české političky byly ovlivněny

³⁰ RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*. Fórum 50%, 2006.

jinou političkou, která je tak inspirovala zvolit si politickou kariéru, zajímalo mne o kterou političku konkrétně se jedná a zda pochází z České republiky nebo ze zahraniční země. Zároveň jsem se respondentek ptala, jaké další faktory je ovlivnily ke vstupu do politiky. K vytyčenému tématu se vztahují tyto výzkumné otázky: *Měly významné české političky jako rolové modely vliv na českou ženskou politickou participaci aktuálních političek? Inspirovaly ženy-političky ostatní ženy, nynější političky, aby se ucházely o politickou funkci? Jsou stávající české političky ovlivňovány více českými nebo zahraničními političkami? Mají české političky své politické vzory/rolové modely?*

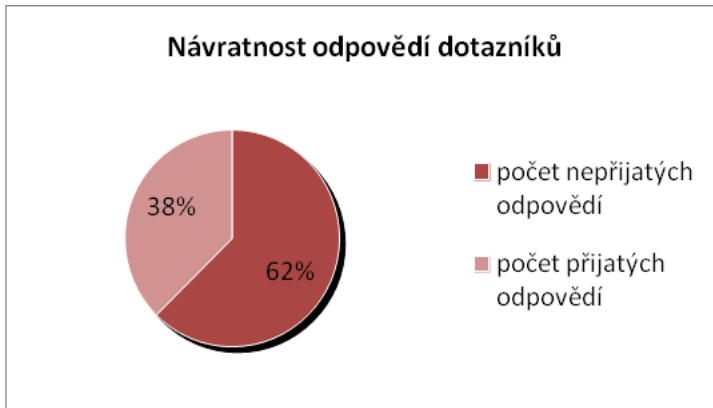
Výběr vzorku respondentek proběhl tzv. záměrným způsobem. Mou cílovou skupinou dotazovaných se staly aktuální české političky. Na oficiálních stránkách Parlamentu ČR jsem vyhledala jmenný rejstřík všech poslankyň a senátorek i s jejich pracovními e-maily. Z těchto jsem sestavila seznam potenciálních účastnic výzkumu. Oslovených senátorek bylo 15, poslankyň 41. Stávající političky byly vhodnou skupinou respondentek, protože se ucházely o politickou funkci, uspěly a aktuálně zastávají politický úřad. Účastnily se voleb nejen jako voličky, ale i jako kandidátky a tím využily své pasivní volební právo. Konkrétně jsem se snažila zjistit, zda jejich rozhodnutí ucházet se o politický úřad ovlivnila jiná žena – politička působící jako *rolový model*.

Před oslovením respondentek jsem nejdříve vytvořila na internetové platformě dotazníky obsahující celkem 6 otázek. Poté jsem se rozhodla jednotlivé poslankyně a senátorky kontaktovat pomocí jejich oficiálních poslaneckých a senátních e-mailů uvedených na stránkách Poslanecké sněmovny³¹ a Senátu ČR³². Dne 11.4.2015 jsem pomocí elektronické e-mailové pošty oslovila vybrané české poslankyně a senátorky v aktuálním funkčním období a rozeslala jim své dotazníky. Celkem tedy bylo 56 odeslaných dotazníků, načež jsem během následujících dní obdržela 21 odpovědí nazpět, což dělá 38 % návratnost.

³¹ <http://www.psp.cz>

³² <http://www.senat.cz/senatori/>

Graf č.2: Návratnost dotazníků od respondentek

autor: Zuzana Kencká

3.1 Pokládání otázek v dotaznících

Před začátkem dotazování jsem na základě stanovených cílů práce formulovala 6 otázek, dvě z nich se dvěma podotázkami, týkajícími se osobních zkušeností s politickou participací a s ní souvisejícími *rolovými modely*. Mým cílem bylo pomocí přijatých odpovědí z vyplněných dotazníků zodpovědět výše zmíněné výzkumné otázky. Pokládání dotazy byly následující:

1. *Jaká situace se stala Vaším impulsem, abyste se ucházela o post poslankyně/senátorky ČR?*
2. a) *Byla Vaším vzorem, dříve než jste se ucházela o politickou funkci poslankyně/senátorky ČR, jiná významná česká politička?*
b) *Byla Vaším vzorem, dříve než jste se ucházela o politickou funkci poslankyně/senátorky ČR, jiná významná zahraniční politička?*
3. *Která konkrétní osobnost v politice byla Vaším vzorem, než jste se rozhodla ucházet o post poslankyně/senátorky ČR?*
4. *Je podle Vašeho názoru významnost aktuálních českých žen-političek natolik vysoká, že by mohla inspirovat ostatní ženy, aby se ucházely o politickou funkci?*

5. a) *Působila podle Vás v historii České či Československé republiky žena-politička, která by pozitivně ovlivnila generace dalších žen, aby se více zajímaly o politickou situaci a ucházely o politický úřad?*
 b) *Pokud ano, uveďte která politička to byla.*
6. *Máte aktuálně svůj politický vzor, který je pro Vás vzorem v rámci Vaší politické kariéry?*

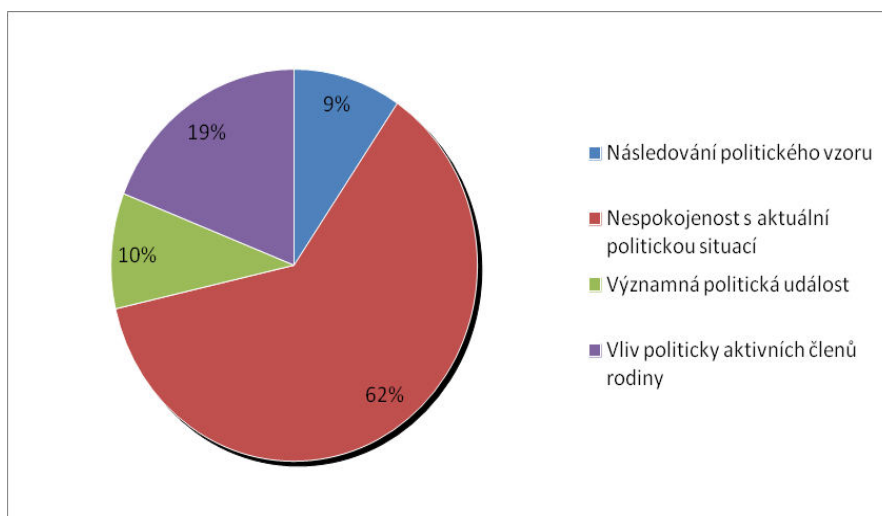
3.2 Analýza a interpretace dat

V následujících odstavcích budu analyzovat data z odpovědí k jednotlivým otázkám zvlášť.

V úvodním e-mailu jsem dotazovaným političkám představila téma projektu, vysvětlila za jakým účelem výzkum provádím a čeho se má týkat. Dotazník jsem začala položením základní otázky týkající se jejich vstupu do politiky.

1. otázka: *Co bylo Vaším impulsem, abyste se ucházela o post poslankyně/senátorky ČR?*

Graf č.3: Grafické znázornění odpovědí k první otázce týkající se důvodů respondentek ke vstupu do politiky

autor: Zuzana Kencká

V první otázce jsem se zaměřila na důvody, které vedly aktuální české političky k tomu, aby se ucházely o politický úřad.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda významné političky jako *rolové modely*, řekněme politické vzory, ovlivňují ostatní ženy k politické participaci. Proto jsem se na začátku práce v první otázce mého výzkumu pokusila zjistit, jaké důvody vedly aktuální političky, že si zvolily politickou kariéru a ucházely se o politickou funkci. Především se v první otázce snažím zjistit, zda si uvědomují přítomnost ženského politického vzoru na začátku jejich politické kariéry.

Z analýzy odpovědí vyplývá, že existence ženského *rolové modelu* v politice podnítila ke vstupu do politiky a k zájmu o získání politického mandátu pouze 9 % dotázaných. Na základě získaných dat mohu konstatovat, že kromě vlastního rozhodnutí o vstupu na politickou scénu hrál u řady respondentek klíčovou roli vnější vliv, kterým byla konkrétní politická událost či oslovení jinou osobností. Podle článku *Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*³³ touto osobou, která osloví ženy s nabídkou politického postu, bývá většinou muž, jakožto osoba více politicky exponovaná a zkušená a také díky faktu, že v české politice je větší zastoupení mužů.

Nejvíce se české ženy zapojují do politického života z důvodu nespokojenosti s aktuální politickou situací v zemi. V rámci toho vidí ženy vstup do politiky jako možnost, kdy mohou pomoci změnit aktuální politickou situaci. Tuto odpověď uvedlo celkem 62 % dotazovaných.

Celkem 19 % respondentek potvrdilo, že se rozhodlo ucházet o politickou funkci, protože jiní členové rodiny již v politice působili. V tomto bodě můžeme konstatovat, že tyto ženy jakýsi svůj vzor měly, ale není jasné, zda se jednalo o muže či ženu a jakou funkci v politice zastával. Jisté je, že jde o rodinného příslušníka působícího v české politice. Nicméně jak Hana Maříková ve své studii uvádí, v České republice je v porovnání s ostatními demokratickými zeměmi, nepravděpodobné, že by se aktuální političky rekrutovaly z rodin, kde by se

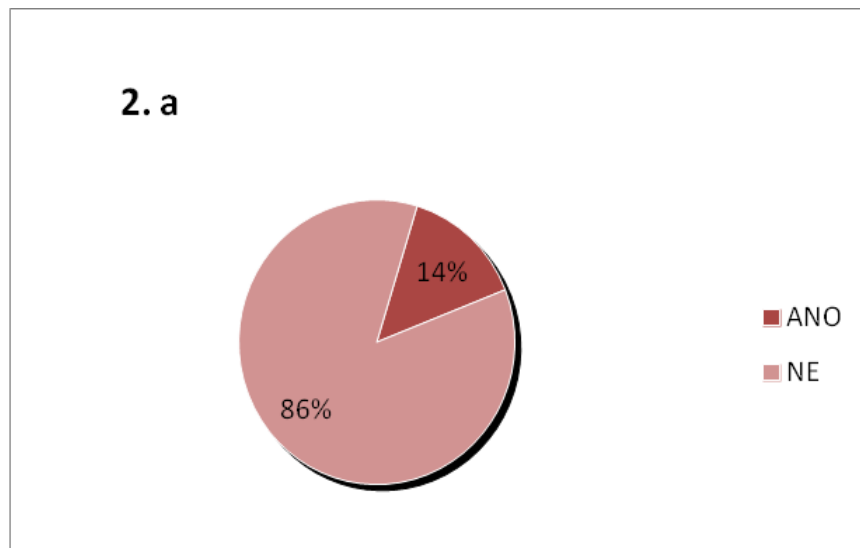
³³ VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka; RAKUŠANOVÁ, Petra. "Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti." *Gender rovné příležitosti výzkum 01* (2008): 16-25.

povolání politika dědilo a to kvůli proměnlivému politickému vývoji země.³⁴ Nemáme zde tedy rodiny, ve kterých by bylo tradicí dědit povolání politika z generace na generaci.

Celkem dvě respondentky uvedly, že je k větší politické participaci a ucházet se o politickou funkci inspirovaly události roku 1989.

2. a) *Byla Vaším vzorem, dříve než jste se ucházela o politickou funkci poslankyně/senátorky ČR, jiná významná česká politička?*

Graf č.4: Grafické znázornění odpovědí respondentek na otázku 2a

autor: Zuzana Kencká

Ve druhé otázce jsem se již konkrétněji ptala na ženský politický vzor respondentek. Otázku jsem rozdělila na dvě části s tím, že v první části jsem se dotazovala na český politický vzor a ve druhé na zahraniční politický vzor.

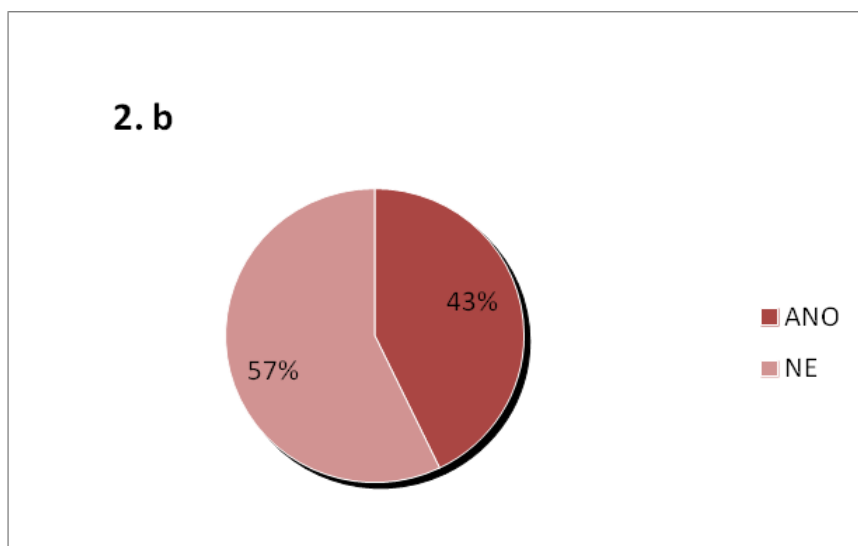
Z dat odpovědí vyplývá, že až 86 % respondentek nemělo před vstupem do politiky, tedy před zvolením do Parlamentu ČR, svůj ženský politický vzor. Tato odpověď nám poskytuje tedy i tu informaci, že na 86 % budoucích političek

³⁴ MAŘÍKOVÁ, Hana. Ženy ve vrcholových politických pozicích. *Sociologický časopis*, 1997, 33.4: 435-443.

nepůsobil žádný ženský *rolový model* v historii české politiky, který by je inspiroval, aby usilovaly o danou politickou funkci.

2. b) *Byla Vaším vzorem, dříve než jste se ucházela o politickou funkci poslankyně/senátorky ČR, jiná významná zahraniční politička?*

Graf č.5: Grafické znázornění odpovědí respondentek na otázku 2b

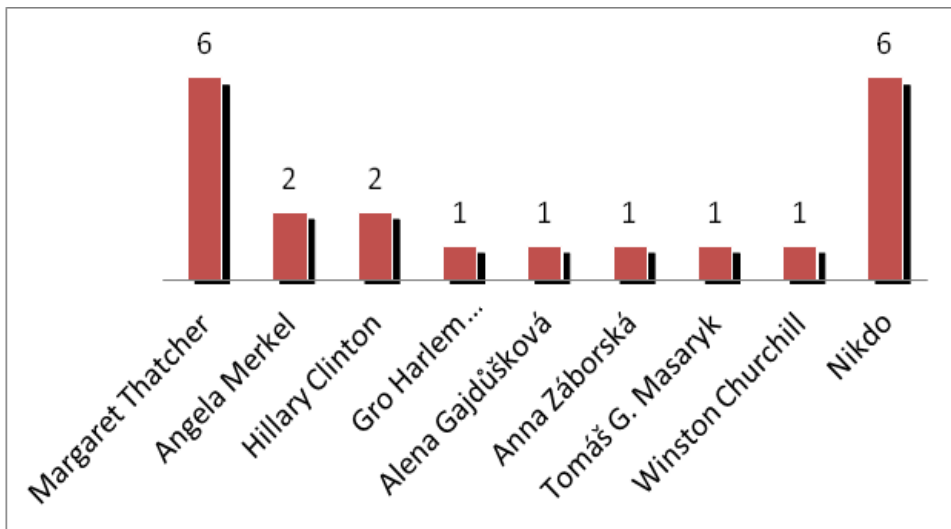

autor: Zuzana Kencká

Odpovědi v další části druhé otázky, zda měly aktuální političky svůj politický vzor v podobě zahraniční političky, nám naopak ukazují, že na respondentky před jejich politickou kariérou více působily vlivy zahraničních osobností v politice než českých. Celých 43 % uvedlo, že mělo svůj politický vzor v zahraniční političce, kdežto pro pouze 14 % (viz graf č.4) respondentek představovaly české političky jejich politické vzory.

3. otázka: *Která konkrétní osobnost v politice byla Vaším politickým vzorem, než jste se rozhodla ucházet o post poslankyně/senátorky ČR?*

Graf č.6: Grafické znázornění odpovědí a jednotlivých vzorů respondentek

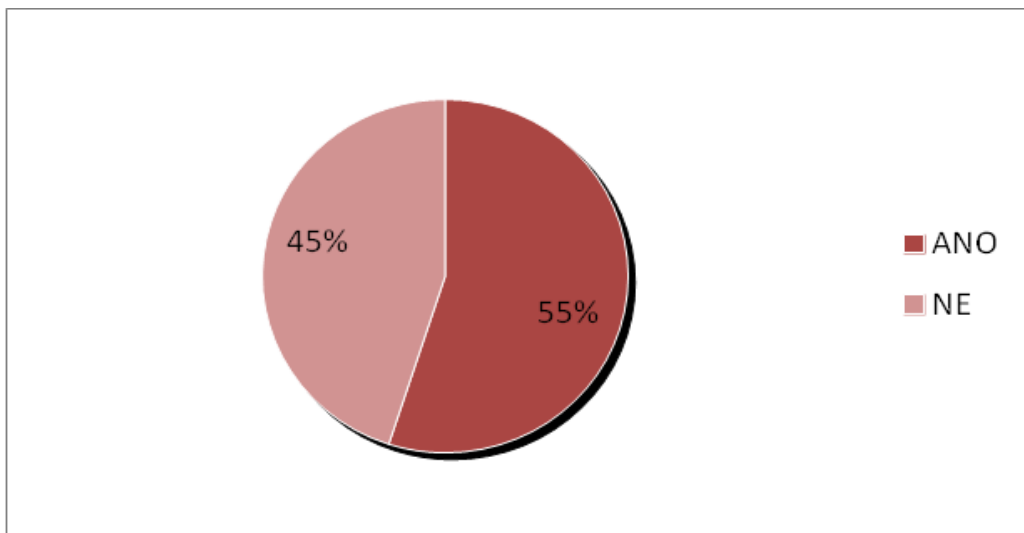

autor: Zuzana Kencká

Ve třetí otázce jsem navázala na otázku předchozí a zeptala se již na konkrétní *rolový model*. Výsledky mi potvrdily můj úsudek z předchozí odpovědi a to, že respondentky mají více *rolových modelů* v zahraničních političkách, než v českých. Z výzkumu vyplývá, že aktuální političky, které se zúčastnily výzkumu, jsou nejvíce ovlivňovány zahraničními političkami. Jsou jimi Margaret Thatcher z Velké Británie, Angela Merkel ze sousedního Německa a Hillary Clinton, aktuální kandidátka na prezidentku USA. Další je Gro Harlem Brundtland, norská sociálně-demokratická politička. Politickými vzory z českého prostředí jsou Alena Gajdůšková, Anna Záborská a Tomáš G. Masaryk. Až 6 respondentek z celkových 21 odmítá jakoukoli přítomnost politického vzoru.

4. otázka: *Je podle Vašeho názoru významnost aktuálních českých žen-političek natolik vysoká, že by mohla inspirovat ostatní ženy, aby se ucházely o politickou funkci?*

Graf č.7: Grafické znázornění odpovědí respondentek na otázku, zda aktuálně působí v české politice politička, která by inspirovala ostatní ženy, aby se ucházely o politický mandát

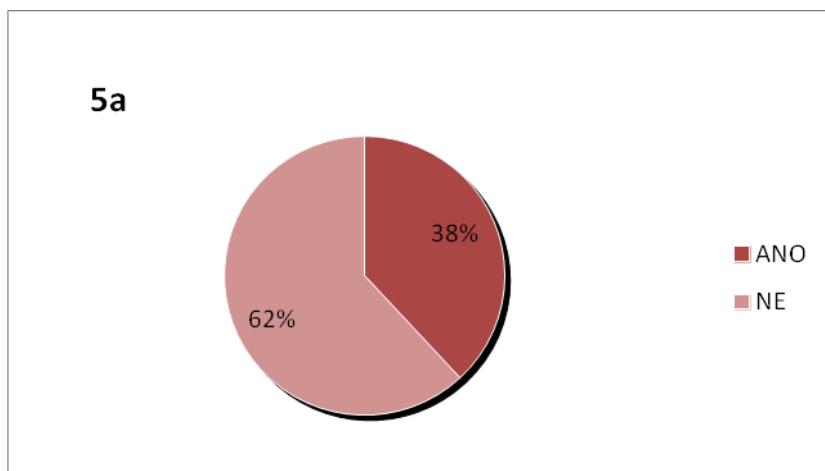
autor: Zuzana Kencká

V další z otázek jsem se zeptala respondentek na osobní názor na významnost aktuálních českých političek. Zajímavé je, že 55 % respondentek, tedy větší polovina si myslí, že mezi jejich řadami působí natolik významné politické osobnosti, že pozitivně ovlivňují ostatní ženy ucházet se o politickou funkci.

5. a) *Působila podle Vás v historii České či Československé republiky žena-politička, která by pozitivně ovlivnila generace dalších žen, aby se více zajímaly o politickou situaci a ucházely o politický úřad?*

5. b) *Pokud ano, uveďte která politička to byla.*

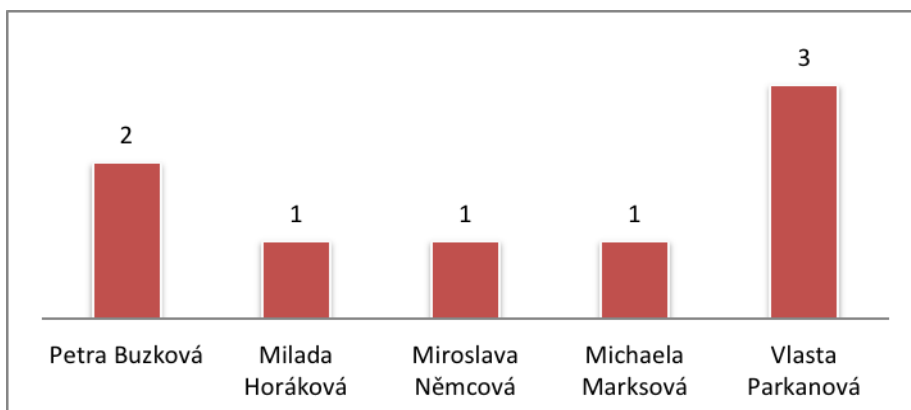
Graf č.8: Grafické znázornění odpovědí respondentek na otázku 5a

autor: Zuzana Kencká

Pouze 8 žen z dotázaných 21 si myslí, že v historii České a Československé republiky mají své ženské politické vzory jako pozitivní *rolové modely*, které by je inspirovaly k větší politické participaci. 62 % respondentek tedy považuje vliv českých a československých žen-političek na zájem ostatních žen ucházet se o politickou funkci jako nepodstatný.

Graf č.9: Grafické znázornění počtu jmenovaných vzorů respondentek otázky 5b

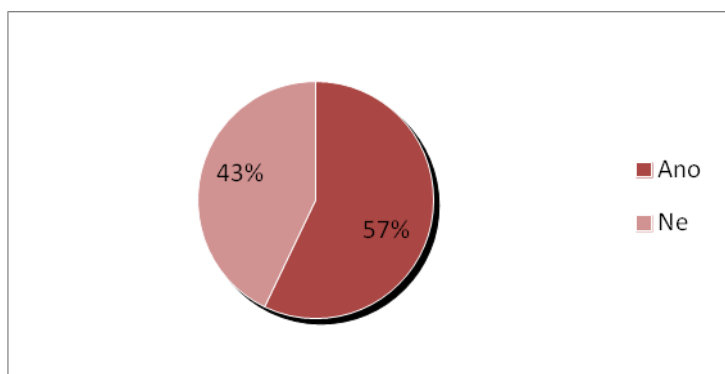

autor: Zuzana Kencká

Ty, které v dotaznících vyplnily, že v české historii působily političky, které by pozitivně ovlivnily ostatní ženy více se zajímat o politickou situaci a ucházet se o politickou funkci, jsem požádala o jmenování konkrétní osoby. Nejvíce je za *rolový model* pokládána bývalá ministryně obrany Vlasta Parkanová. Další političku považovanou za pozitivní *rolový model* v oblasti ženské participace je bývalá ministryně školství Petra Buzková. Tyto dvě ženy byly aktuálními českými političkami, které byly součástí mého výzkumu, uvedeny jako významné české političky a *potencionální rolové modely* ve výzkumných dotaznících. Další jmenovanou je i Miroslava Němcová, bývalá a jediná předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

6. Otázka: *Máte aktuálně svůj politických vzor, který je pro Vás vzorem v rámci Vaší politické kariéry?*

Graf č.10: Znáornění odpovědí respondentek u otázky č.6

autor: Zuzana Kencká

Na otázku, zda má některá z respondentek svůj politický vzor jich 57 % uvedlo, že ano. 43 % dotázaných odpovědělo záporně. Z toho vyplývá, že skoro polovina dotázaných svůj politických vzor nemá. Zde bych podotkla, že otázka nebyla genderově specifikována, takže 43% českých političek nemá mužský ani ženský politický vzor.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že působení političek v Poslanecké sněmovně, Senátu a Vládě ČR není prvotní příčinou toho, aby se ženy – nepolitičky začaly více zajímat o politické dění v České republice a ucházely se tak o politický úřad. Z odpovědí na otázky vychází, že ženy aspirují na politickou funkci primárně proto, že jim byla nabídnuta jinou již politicky aktivní osobou nebo nejsou spokojeny s aktuální politickou situací

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda ženy-političky jako rolové modely inspirují ostatní ženy ucházet se o politickou funkci, a tak ovlivňují politickou participaci žen na území České republiky. Bakalářská práce je případovou studií, při jejímž zpracování jsem zvolila empiricko-analytický přístup. Ve druhé části jsem se rozhodla pro kvalitativní metodu a výzkum pomocí dotazníkového šetření na území České republiky.

Nejdříve jsem vysvětlila pojem *rolový model*, poté provedla syntézu existujících poznatků vztahujících se k danému tématu *rolových modelů* v oblasti politiky. Věnovala jsem se historii ženské politické participaci v České a Československé republice, protože tehdy mohly působit političky, které pozitivně ovlivnily aktuální političky k politické participaci.

Popsala jsem začátky vstupu žen do politiky a tedy i možnost prvních *rolových modelů* v oblasti ženské politické participace. Následuje popis období od roku 1918, tedy od období působení prvních československých poslankyň a senátorek, až do současnosti, kdy jsem se snažila popsat politickou situaci v kontextu ženských *rolových modelů* v politické participaci.

Z uvedených příkladů vyplývá, že mezi politickou kariérou prvních političek působících v *Národním shromáždění*, je určitá podobnost. První političky se před vstupem do politiky zajímaly o ženskou emancipaci v oblasti politiky a podporovaly větší zapojení žen do politiky. Většina prvních političek nejdříve vstoupila do ženských politických spolků a později se stala členkami politických stran.

Během následujících let se političky často rozhodly ke vstupu do politiky na základě určité politické události, byly osloveny politickou osobností, většinou mužem, aby kandidovaly za určitou politickou stranu. Nicméně z této informace nevyplývá, že by byly političky před vstupem do politiky přímo ovlivněny nebo inspirovány jinými političkami ke vstupu do politiky.

V další části práce jsem se věnovala výzkumu, kde jsem oslovila aktuální ženy-političky působící v Parlamentu ČR a ptala se jich na otázky, co je vedlo vstoupit

do politiky a ucházet se o politickou funkci. Na základě otázek vytvořených pro online dotazníky jsem se snažila zjistit, zda významné političky v české a československé historii inspirovaly aktuální političky ucházet se o politický úřad. Z uvedených odpovědí vyplývá, že vybraný vzorek respondentek aktuálních političek působících v Parlamentu ČR nebyl zásadně ovlivněn minulými ženami-političkami, i když mnoho dotázaných žen má svůj politický vzor. Aktuální generace političek se tedy ucházela o politický úřad z jiného důvodu, než kvůli následování úspěchu svého politického vzoru. Navíc vyplynulo, že pokud aktuální političky vzhlíží ke svému politickému vzoru, bývá jím většinou zahraniční politička, nejčastěji z Velké Británie, USA a sousedního Německa.

Zdroje

Monografie

BALÍK, Stanislav et al., 2004. *Politick. systém česk.ch zemí 1848- 1989*. 1. Vyd. Brno: Mezinárodní politologick. ústav Masarykovy Univerzity v Brně. 179 s. ISBN 978-80-210-4250-6

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001 ISBN 80-244-0248-3.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum Press, 2011.

KOŘÁLKA, Jiří.: *Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912*. In: Documenta Pragensia XIII. Žena v dějinách Prahy. Scriptorium, Praha 1996, s. 307-319.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Ženy na stráž! České feministické myšlení 19. a 20. století*. Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, Praha 2010, s. 96-102.

MALEČKOVÁ, Jitka. *The emancipation of Women for the Benefit of the Nation: The Czech Women's Movement*. In Paletschek, S., Pietrow-Ennker, B. Women's emancipation movements in the nineteenth century : a European perspective. Stanford, Calif. : Stanford University Press, 2004, s. 168-188.

MERTON, Robert K., Lance W. ROBERTS a Susanne von BELOW. 1957. *The Role-Set: Problems in Sociological Theory*. 8. ISBN 10.1007/978-3-663-09215-5-5.

MUSILOVÁ, Dana. 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 199 s. ISBN 978-808-6829-319

MUSILOVÁ, Martina. *Vývoj politiky rovných příležitostí mužů a žen v České republice v kontextu evropské integrace*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1999.

NEČASOVÁ, Denisa. *Rok 1948 a jeho vliv na české ženské hnutí*. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století. Ústí nad Orlicí, Oftis 2008, s. 329-334.

SOKAČOVÁ, Linda (ed.) a Michaela APPELTOVÁ. *Gender a demokracie 1989-2009*. Praha: Gender Studies, 2009, 112 s. ISBN 978-80-86520-64-3.

ZÁŘECKÁ, Petra (ed.). *Nebojme se kvót!: podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů : sborník z konference : [14.9.2007, Praha*. 1. vyd. Praha: Fórum 50%, 2008, 51 s. ISBN 978-80-254-1219-0.

Periodické zdroje a vědecké studie

BIDDLE, Bruce J. Recent development in role theory. *Annual review of sociology*, 1986, 67-92.

BROOCKMAN, David E. a David E. CAMPBELL. Do female politicians empower women to vote or run for office? A regression discontinuity approach: Female Members of Parliament as Political Role Models. *Electoral Studies*. 2014, vol. 34, issue 4, s. 190-204. DOI: 10.1016/j.electstud.2013.10.002.

BULLOUGH, Amanda, K. Galen KROECK, William NEWBURRY, Sumit K.

KUNDU a Kevin B. LOWE. Women's political leadership participation around the world: An institutional analysis. *The Leadership Quarterly*. 2012, vol. 23, issue 3, s. 398-411. DOI: 10.1016/j.leaqua.2011.09.010.

CAMPBELL, David E. a Christina WOLBRECHT. See Jane Run: Women Politicians as Role Models for Adolescents. *The Journal of Politics*. 2006, vol. 68, issue 02, s. -. DOI: 10.1111/j.1468-2508.2006.00402.x.

GELNAROVÁ, Jitka. (2010). Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“ *Acta Politologica*, Vol. 2, No. 2, s. 120-135. ISSN 1803-8220.

GILARDI, Fabrizio. The Temporary Importance of Role Models for Women's Political Representation. *American Journal of Political Science*, 2015.

HOLTON, G. Robert K. Merton (4 July 1910-23 February 2003). *Proceedings of the American Philosophical Society*, 2004, 148.4: 505-517.

JECHOVÁ, Květa. Emancipace shora. Ženské organizace v českých zemích v druhé polovině 20. století. *Paměť a dějiny*, 2013, 04: 3-18.

LATU, Ioana M., Marianne Schmid MAST, Joris LAMMERS a Dario BOMBARI. Successful female leaders empower women's behavior in leadership tasks: Women Politicians as Role Models for Adolescents. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2013, vol. 49, issue 3, s. 444-448. DOI: 10.1016/j.jesp.2013.01.003

LINTON, Ralph. 1964. *The study of man: an introduction*. s.l.: Appleton-century-crofts, ix, 503s.

MAŘÍKOVÁ, Hana. 1997. Ženy ve vrcholových politických pozicích. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 33 (4): 435-444. ISSN 0038-0288.

MERTON, Robert K. The role-set: Problems in sociological theory. *British journal of Sociology*, 1957, 106-120.

MOŽNÝ, IVO. "Pojmový komplex teorie sociální role." [cit.2015-12-13]

Dostupné na:

http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111662/G_Sociologica_19-1975-1_7.pdf

RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*. Fórum 50%, 2006.

RAKUŠANOVA, Petra; VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Ženy v mužské politice1. *Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, 1989, 1.

SKILLING, H. G.: *Matka a dcera. Charlotta a Alice Masarykovy*, Gender Studies, Praha 2001, [cit.2015-10-7]

ŠIKLOVÁ, J. "Podíl českých žen na samizdatu a v disentu v Československu v období tzv. normalizace v letech 1969–1989." *Gender, rovné příležitosti, výzkum (Gender, Equal Opportunities, Research)* 9.1 (2008): 39-44.

ŠKODOVÁ, Markéta. „Politická kultura: koncept a mínění české veřejnosti.“. *Naše společnost*, 2007, 5.2: 20-25.

ŠPRINCOVÁ, Veronika a Marcela ADAMUSOVÁ. *Politická angažovanost žen v České republice: Přehledová studie (1993-2013)* [cit.2015-09-5]

Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d3530

VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka; RAKUŠANOVÁ, Petra. Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2008, 01: 16-25.

VOHLÍDALOVÁ, Marta. Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření "Ženy a muži v rovnováze" [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2015 [cit. 2015-11-03].

Dostupné online:

http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vyzkumna-zprava-z-dotaznikoveho-setreni_postoje-verejnosti-k-pusobeni-zen-v-politice.pdf

WOLBRECHT, Christina a David CAMPBELL, Leading by example: Female members of parliament as political role models. *American Journal of Political Science*, 2007, 51.4: 921-939

Internetové zdroje

www.vlada.cz

www.psp.cz

www.senat.cz